

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

รายงานวิจัย
เรื่อง

ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัด
การเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
Students' expectation towards teaching of Department of
Religion and Philosophy Burapha University

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

๙

๑๖๕๑๕๑

- 7 พ.ค. 2557

335619

Aa 0102376

เริ่มบริการ

23 ก.ค. 2557

งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ 2556

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

อภินันทนาการ

ประกาศคุณูปการ

รายงานวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา (Students' expectation towards teaching of Department of Religion and Philosophy Burapha University.) การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคาดหวังและเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา กับตัวแปรด้านเพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน และเกรดเฉลี่ย งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน ประกอบไปด้วย ดร.ศักดินา บุญเปี่ยม ดร.บุญรอด บุญเกิด และดร.ประชา อินัง เสียสละที่ได้ตรวจสอบตลอดจนแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อหาความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสองท่านได้แก่ ดร.สกุล อันมา หัวหน้าภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา และ ผศ.ดร.บุญเหลือ ใจมโน อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่เสียสละเวลาในการอ่าน ตรวจสอบและแนะนำข้อผิดพลาดอันนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ หัวหน้าภาควิชาศาสนาและปรัชญา ตลอดจนคณาจารย์ ในภาควิชาทุกท่านที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัย และคอยให้คำแนะนำด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดจากรายงานวิจัยชิ้นนี้ ขอมอบเป็นสิ่งบูชาพระคุณของบิดามารดา ญาติพี่น้อง และครอบครัว รวมถึงคุณครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

บทคัดย่อ

คำสำคัญ: ความคาดหวัง / การเรียนการสอน / ศาสนาและปรัชญา

ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์ และชัยณรงค์ ศรีมันตะ : ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา (Students' expectation towards teaching of Department of Religion and Philosophy Burapha University.)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา 2) เปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา กับตัวแปรด้านเพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน และเกรดเฉลี่ย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีเชิงปริมาณ โดยการศึกษาจากเอกสาร การสำรวจ และนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า คุณลักษณะของอาจารย์อยู่ในอันดับแรก ($\bar{x} = 4.17$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในอันดับต่อมา ($\bar{x} = 4.17$) และด้านการวัดและการประเมินผลอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{x} = 3.85$) และเมื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ปัจจัยที่มีต่อความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังในด้านสื่อประกอบการสอนที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ระบบการเรียนที่แตกต่างกันจะทำให้นิสิตมีความคาดหวังกับคุณลักษณะของอาจารย์และกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกัน และนิสิตที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกันจะมีความคาดหวังกับคุณลักษณะของอาจารย์แตกต่างกัน

Abstract

Key words: Expectation/ Learning/ Religion and Philosophy

Sattayavongtip and Chainarong Srimanta : Students' expectation towards teaching management of Department of Religion and Philosophy Burapha University.

The objectives of this research were to 1) study religious and philosophical students' expectation towards teaching management of Department of Philosophy, Burapha University and 2) compare religious and philosophical students' expectation with their factors namely: sex class teaching system and average marks

This research was quantitative and data were collected from related materials such as books research works questionnaires and analyzed by statistics; percentage and mean ($\bar{X}$)

It was found that students' expectation towards teaching management as a whole was at the high average ($\bar{X}=3.94$). Looking from each item it was found that the lecturer's characteristics were at the high level (4.17) and it was followed by teaching activities ($\bar{X}=4.17$) and measurement and evaluation ($\bar{X}=3.85$) respectively.

With regard to students' expectation towards teaching management it was found that students in different class have more expectation on learning materials that are suitable for teaching management. Students in formal and non-formal systems have expectation on lecturers' characteristics and learning activities. Students who hold different average marks have expectation on lecturers' characteristics at different level.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	2
สมมติฐานการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	4
แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง.....	4
แนวคิดคุณลักษณะของอาจารย์.....	9
แนวคิดการจัดการเรียนการสอน.....	27
แนวคิดสื่อประกอบการสอน.....	30
แนวคิดการวัดและประเมินผล.....	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
กลุ่มตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
การวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ตัวแปรด้าน เพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน เกรดเฉลี่ย และรายวิชาที่เคย เรียนผ่านมาในรายวิชาของภาควิชา.....	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

4 (ต่อ)

การวิเคราะห์ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญา

ต่อการจัดการเรียนการสอน..... 55

การทดสอบสมมุติฐาน..... 60

5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ..... 67

สรุปผลการศึกษา..... 67

อภิปรายผลการศึกษา..... 68

ข้อเสนอแนะ..... 69

บรรณานุกรม..... 70

ภาคผนวก..... 73

ภาคผนวก ก แบบสอบถาม..... 74

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 - 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	3

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ	51
2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา.....	51
3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระบบการเรียน.....	52
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ย.....	52
5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายวิชาที่เข้าใจเนื้อหา.....	53
6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา.....	54
7	ค่าเฉลี่ย และอันดับความเหมาะสมของภาพรวมระดับความคาดหวังของนิสิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน รายข้อในภาพรวม.....	55
8	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนา และปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะของอาจารย์.....	56
9	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนา และปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน.....	57
10	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนา และ ปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อประกอบการสอน.....	58
11	ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนา และปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนด้านการวัดและประเมินผล.....	59
12	เปรียบเทียบความแตกต่างของนิสิตเพศชาย เพศหญิงที่มีต่อความคาดหวังต่อ การจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา.....	60
13	เปรียบเทียบความแตกต่างในระดับชั้นปีกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการ สอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา.....	61
14	เปรียบเทียบความแตกต่างของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในระบบการเรียนที่ต่างกันจะมีต่อ ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา.....	63
15	เปรียบเทียบความแตกต่างเกรดเฉลี่ยของนิสิตกับความคาดหวังต่อการจัดการ เรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา.....	65

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาควิชาศาสนาและปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นได้เปิดทำการเรียนการสอน และรับนิสิตรุ่นแรกเมื่อปีการศึกษา 2544 โดยครั้งแรกได้ทำการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาตรี สาขาศาสนาและปรัชญา โดยมีนิสิตจำนวน 30 คน และเปิดรับรุ่นที่ 2 ในปีการศึกษา 2545 จำนวน 30 คน

ในปี พ.ศ. 2546 ทางคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้มีการแต่งตั้งให้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ให้มาดำรงตำแหน่ง ประธานสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา จนปี พ.ศ. 2550 ทางสาขาวิชาศาสนาและปรัชญา ได้มีการคัดเลือกให้ ดร.บุญรอด บุญเกิด เข้ามาดำรงตำแหน่งแทน และในปัจจุบันมี ดร.สกุล อ้นมา ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาฯ

ปัจจุบันภาควิชาศาสนาและปรัชญามีนิสิตปริญญาตรีทั้งหมด 484 คน ภาคปกติ 262 คน ภาคพิเศษ 222คน และบัณฑิตศึกษา 5 รูป/คนมีการเปิดสอนในหลักสูตรปริญญาตรี สาขาศาสนาและปรัชญา จำนวน 3 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรปริญญาตรี สาขาศาสนาและปรัชญา ภาคปกติ หลักสูตรปริญญาตรี สาขาศาสนาและปรัชญา ภาคพิเศษ และได้ดำเนินการเปิด และหลักสูตรปริญญาโท สาขาปรัชญา เพิ่มขึ้น ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ ในปัจจุบันภาควิชามีอาจารย์ประจำสาขาวิชาฯ ทั้งหมด 8 คน เป็นระดับปริญญาเอก ๕ คน และระดับปริญญาโท ๒ คน มีเจ้าหน้าที่บริหารทั่วไป จำนวน 1 คน

ในด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น นอกจากภาควิชาศาสนาและปรัชญา ได้เปิดรายวิชาเอกบังคับ และรายวิชาเอกเลือกแก่นักนิสิตในภาควิชาฯแล้ว ยังได้เปิดวิชาศึกษาทั่วไป และวิชาเลือกเสรีให้กับนิสิตจากภาควิชาและคณะอื่นๆ ที่มีความประสงค์ที่จะเรียนอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าที่ผ่านมาภาควิชาฯได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่ต้งศักยภาพและตอบสนองความต้องการของนิสิตอย่างแท้จริง แต่เนื่องจากนิสิตแต่ละชั้นปีมีจำนวนมาก การเรียนการสอนปรัชญาและศาสนา ซึ่งเน้นการถามตอบให้ผู้เรียนแสดงออก อาจทำไม่ได้อย่างทั่วถึง และความสามารถในการสอนของอาจารย์แต่ละท่านอาจไม่เท่ากัน รวมทั้งพื้นฐานความรู้ของนิสิตก็อาจแตกต่างกัน ตลอดจนอุปสรรคสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น อาจไม่เพียงพอ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ อาจเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพได้ หากไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุง

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์ประจำของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา จึงต้องการที่จะศึกษาถึงความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาทั้ง ๔ ชั้นปี ต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาฯ เพื่อจะได้นำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและสนองต่อความคาดหวังของผู้เรียนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา
2. เป็นข้อมูลให้กับภาควิชาศาสนาและปรัชญาเพื่อใช้ในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

1. นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่มีเพศต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน
2. นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่มีอยู่ในชั้นปีที่ต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน
3. นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่เรียนในระบบการเรียนที่ต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน
4. นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่มีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2556 ซึ่งจะศึกษาความคาดหวังของนิสิต 4 ด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน สื่อประกอบการสอน และการวัดและประเมินผล

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ชั้นปีที่ 1-4 ทั้งนิสิตภาคปกติ และนิสิตภาคพิเศษ จำนวน 484 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น และได้รับการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย 3 ท่าน ประกอบไปด้วย ดร.ศักดินา บุญเปี่ยม, ดร.ประชา อินัง และดร.บุญรอด บุญเกิด

นอกจากนี้จะทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยใช้การเก็บตัวอย่างมา 30 ชุดและนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้ค่าเกณฑ์ยอมรับที่มากกว่า 0.750 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Validity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าดังนี้คือ 0.963 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้

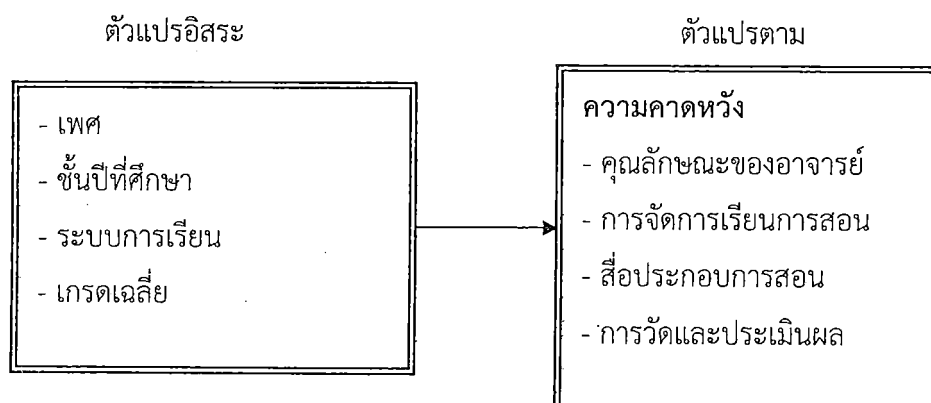
3. ตัวแปรที่ทำการศึกษา

ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่จะทำการศึกษา จากการศึกษารายงานและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 *ตัวแปรอิสระ* ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน และเกรดเฉลี่ย

3.2 *ตัวแปรตาม* ได้แก่ ความคาดหวัง 4 ด้าน คือ คุณลักษณะของอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน สื่อประกอบการสอน และการวัดและประเมินผล

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเนื้อหาสาระสำคัญออกเป็นลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง
2. แนวคิดคุณลักษณะของอาจารย์
3. แนวคิดการจัดการเรียนการสอน
4. แนวคิดสื่อประกอบการสอน
5. แนวคิดการวัดและประเมินผล
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีความคาดหวัง

ความหมายของความคาดหวัง

นักวิชาการ และผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้แตกต่างกัน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 183) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่าเป็นสภาวะทางจิต ซึ่งจะเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือเป็นความคิดเห็นอย่างมีวิจารณ์ญาณของบุคคลที่คาดคะเนหรือ คาดการณ์ล่วงหน้าต่อบางสิ่งบางอย่างว่าควรจะมี ควรจะเป็น หรือควรจะเกิดขึ้น

ไพฑูริย์ เจริญพันธ์วงศ์ (2530, หน้า 109) ให้ความหมายของความคาดหวังว่า หมายถึงความรู้สึกนึกคิดถึงความเป็นไปได้ของบุคคลบนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมของตน และความรู้สึกของบุคคลถึงพฤติกรรม หรือตำแหน่งที่เหมาะสมของตนอาจเป็นความรู้สึกถึงความเหมาะสมในบทบาทของผู้อื่นในองค์การหรืออีกนัยหนึ่ง ความคาดหวังของบุคคลนั้นเป็นความรู้สึกของบุคคลต่อตนเองอย่างหนึ่งว่าตนเองควรจะทำอย่างไร ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือต่องานที่ตนเองรับผิดชอบ ความคิดดังกล่าวยังรวมไปถึงการคิดถึงบุคคลอื่น เช่นผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานว่าบุคคลเหล่านี้ควรจะทำอย่างไรเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับงานและตำแหน่งของตน แต่ละคนควรมีบทบาทและแสดงบทบาทอย่างไร

สุชา จันทน์เอม (2539, หน้า 128) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า ความคาดหวังคือ อันดับของจุดหมายที่ตั้งไว้ เป็นความคาดหวังที่น่าจะเป็นไปได้ ชีวิตของคนเราทุกคนย่อมขึ้นอยู่กับ

กับความคาดหวังทั้งสิ้น พฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกในปัจจุบันเราย่อมคาดหวังผลในอนาคต ฉะนั้น ความคาดหวังจึงเป็นผลมาจากประสบการณ์ในอดีตของบุคคล

สุชา จันทรเอม และ สุรางค์ จันทรเอม (2529, หน้า 55) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความเชื่อมั่นว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งน่าจะเกิดขึ้นและสิ่งใดไม่น่าจะเกิดขึ้น ความคาดหวังจะเกิดขึ้นตามความเชื่อหรือการคาดการณ์ล่วงหน้าหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละคน หากความคาดหวังนั้นประสบความสำเร็จหรือถูกต้อง จะมีเจตคติที่ดีหรือมีความพึงพอใจต่อสิ่งนั้น แต่หากความคาดหวังจากเป้าหมายไปสู่การปฏิบัติงานว่า หมายถึง ความคาดหวัง (ความเป็นไปได้) ที่ว่า ถ้ามีความพยายามแล้วย่อมนำไปสู่การกระทำ แม้ว่ากระทำที่เสร็จจะไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะงานยากเกินไปหรือประเมินค่าไม่เพียงพอหรือบุคคลขาดความชำนาญ

สุณีย์ ธีรดากร (2539, หน้า 92) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังว่า ความคาดหวังคือ การทำนายเหตุการณ์ว่าจะมี อะไรเกิดขึ้นบ้าง และความคาดหวังจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เรา เคยมีประสบการณ์เดิมมาก่อน

สุรีย์ กาญจนวงศ์ (2541, หน้า 18) กล่าวว่า ความคาดหวัง หมายถึงสภาพการประเมิน ความสามารถของตนเองกับความตั้งใจในการทำงานสู่เป้าหมายที่ต้องการหากบุคคลมีความสามารถ สูง ตั้งใจสูงจะนำไปสู่ความสำเร็จของงานสูง ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลมีความสามารถต่ำ ไม่ตั้งใจ ก็จะไปสู่ความไม่สำเร็จในการทำงานตามที่หวังผล

ประภัสสร ปานศรี (2536, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคิดเห็น ที่บุคคลมุ่งหวัง หรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่น กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต ความคาดหวังประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประสบการณ์ การกระทำ และ อนาคต

มณฑิกา สุจริตกุล (2540, หน้า 13 - 14) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังหมายถึง ความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวัง หรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่นให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ตนปรารถนาให้เป็นไปในอนาคต ความคาดหวังนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจในการกระทำอะไร เพราะบางครั้งคนเราจำเป็นต้องตัดสินใจเพื่อเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในกรณีที่มีความต้องการหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน และการที่บุคคลจะมีการตั้งจุดมุ่งหมายหรือความคาดหวังเพื่อให้ไปสู่ ความสำเร็จตามที่บุคคลหวังเอาไว้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะความแตกต่างของแต่ละบุคคลและ สภาพแวดล้อมซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญไม่น้อยที่จะทำให้ความคาดหวังนั้นเป็นจริงขึ้นมา

เดือนใจ บัวประเสริฐ (2545, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของความคาดหวังไว้ว่า ความคาดหวังเป็นความคิดหรือความเชื่อ ที่คาดว่าหากกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วจะเกิดผลอย่างไรอย่างหนึ่ง

ตามมา หรือความมุ่งหวังที่มีต่อผู้อื่นให้กระทำในสิ่งที่ตนเองปรารถนา ซึ่งจะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ

รัชชก โสภพิศ (2542, หน้า 65) ได้กล่าวถึงความคาดหวังว่า ความคาดหวังเป็นความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนต่อตนเองหรือต่อบุคคลอื่นให้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาหรือต้องการให้เป็นไป

อานนท์ ผกากรอง (2529, หน้า 16) ได้กล่าวถึงความหมายของความคาดหวังว่า เป็นการคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร และถ้าความคาดหวังนั้นจะมีผลต่อผู้แสดงความคาดหวังแล้วสามารถชี้ถึงความตั้งใจในการปฏิบัติงานจากระดับความคาดหวังได้

สิริวรรณ อัครกุล (2541, หน้า 13) ได้กล่าวถึงความคาดหวังว่า “ความคาดหวังของมนุษย์เป็นการคิดล่วงหน้าไว้ก่อนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่าน่าจะเป็นไปตามที่คิดไว้”

ดังนั้น จึงพอสรุปความหมายของความคาดหวังได้ คือ ความคาดหวังเป็นความคิดเห็นที่บุคคลมุ่งหวังหรือคาดคะเนต่อบุคคลอื่นให้กระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนปรารถนาให้เป็นไปตามเป้าหมายเป็นระดับพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของตนในการตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะไปให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดหรือต้องการให้เป็นไปตามความต้องการของตน

ลักษณะความคาดหวัง

ลักษณะของความคาดหวัง ซูบิน (Subin อ้างถึงใน รัชชก โสภพิศ, 2542, หน้า 6) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความคาดหวังว่าลักษณะของความคาดหวังนั้น เปรียบเทียบเหมือนกับการเล่นละคร กล่าวคือ จะต้องมีส่วนแสดง ผู้ชม และมีบทบาทสำหรับผู้แสดงดังต่อไปนี้

1. ความคาดหวังจากบทบาท หมายถึงภาวะความเป็นจริงต่าง ๆ ทางสังคมจะสามารถเปรียบเทียบได้เช่นเดียวกับละคร ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมมากมาย โดยมีบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลควรมีพฤติกรรมเช่นใดในสังคม กิจกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่แตกต่างกัน

2. ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น ๆ หมายถึง การที่สังคมมีบรรทัดฐานซึ่งเปรียบเทียบกับสคริปละครที่จะกำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคม บุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาทซึ่งกันและกันเพื่อที่บุคคลจะได้คาดหวังพฤติกรรมอื่นในสังคมที่แสดงออกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องได้ตามความคาดหวังของสังคมและบุคคลอื่น

3. ความคาดหวังจากผู้ชม หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวมบทบาทของบุคคลอื่นที่เป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เป็นความคาดหวังร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า ลักษณะความคาดหวังนี้เป็นสิ่งที่ช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำ เพราะบางครั้งคนเราจำเป็นต้องตัดสินใจ เพื่อเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกิดมีความต้องการหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน

การกำหนดความคาดหวัง

การกำหนดความคาดหวังของบุคคล นั้นมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ที่ตนได้รับ หรือที่ตนเคยประสบความสำเร็จจากการกระทำนั้น ๆ หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการประเมินความสำเร็จเบื้องต้นโดยใช้ความรู้สึกส่วนบุคคล

สมลักษณ์ เพชรช่วย (2540, หน้า 10) ได้สรุป ความคาดหวังไว้ว่า การที่บุคคลจะกำหนดความคาดหวังของตนนั้นจะต้องประเมินความเป็นไปได้ด้วย ทั้งนี้เพราะความคาดหวังเป็นความรู้สึกนึกคิดและคาดการณ์ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสิ่งนั้น ๆ อาจเป็นรูปธรรมหรือนามธรรมก็ได้ ความรู้สึกนึกคิดหรือความคาดการณ์นั้น จะมีลักษณะเป็นการประเมินค่าโดยมาตรฐานของตนเองเป็นเครื่องวัดการคาดการณ์ของแต่ละบุคคล แม้จะเป็นการให้ต่อสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมชนิดเดียวกัน ก็อาจจะแตกต่างกันออกไปได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภูมิหลังประสบการณ์ ความสนใจและการเห็นคุณค่าความสำเร็จของสิ่งนั้น ๆ จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลจะทุ่มเทความพยายามในการทำงานมากน้อยแค่ไหนจึงขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 อย่าง คือ ระดับความเข้มข้นของความต้องการรางวัลนั้น และความคาดหวังของบุคคลนั่นเองที่จะมองว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไรในการได้รับตอบสนองความต้องการในสิ่งนั้น ถ้าเห็นวารางวัลที่จะได้จากความพยายามนั้นมีคุณค่ากับตนมาก และเป็นไปได้สูง บุคคลก็จะทุ่มเทความสามารถให้มากขึ้น แต่ถ้าคิดว่าความเป็นไปได้มีน้อยหรือรางวัลที่จะได้มีค่าน้อย ก็จะไม่พยายาม เพราะคิดว่าเป็นการลงทุนไม่คุ้มค่า

ทฤษฎีความคาดหวัง

ความคาดหวังของบุคคลเป็นการตั้งขึ้นเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการ ดังนั้นความต้องการและความคาดหวังจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันแทบแยกไม่ออก เพราะถ้ามนุษย์เกิดความต้องการแล้ว ความคาดหวังก็จะตามมาแล้วทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theory) ซึ่งนักจิตวิทยากลุ่มปัญญานิยม เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่า จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตนเอง จึงเกิดสมมติฐานดังนี้ (อริยา คูหา, 2546, 73 - 74)

1. พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยผลรวมของแรงผลักดันภายในของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม
2. มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน

3. บุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก ได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว ความคาดหวัง (Expectation theory) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผล ในแนวทางที่เป็นไปได้ หรือเป็นความหวังที่คาดการณ์ว่าต้องการจะได้ในอนาคตของบุคคล ความคาดหวังจึงเป็นสภาวะทางจิตที่บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าแต่บางสิ่งบางอย่างว่าควรจะมี ควรจะเป็นหรือควรจะมีเกิดขึ้นตามความเหมาะสม

ในเรื่องของความคาดหวังจึงมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ได้แก่ เคิร์ท เลย์วิน (Kurt Lewin) เอ็ดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) วิคเตอร์ เฮช. วรูม (Victor H. Vroom) พอร์ตเตอร์ และลาเวอร์ (Portor and Lawer) เป็นต้น ดังนั้นทฤษฎีความคาดหวังที่กล่าวนี้จะอยู่ในรูปของกลุ่มทฤษฎีและเพื่อความเข้าใจจะกล่าวถึงทฤษฎีในกลุ่มนี้ตามลำดับดังนี้

ทฤษฎีความคาดหวังของเคิร์ท เลย์วิน (Kurt Lewin) และ เอ็ดเวิร์ด โทลแมน (Edward Tolman) ในประเด็นของการให้ผลตอบแทนทฤษฎีนี้กล่าวไว้ว่า การที่บุคคลจะทำงานทุ่มเทมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ คือ ระดับความเข้มข้นของความต้องการผลตอบแทนและความคาดหวังของบุคคลนั้นว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่ได้รับการตอบสนองดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. มีความต้องการที่จะได้รับเงินเดือนขั้นพิเศษประจำปีด้วยเห็นว่าการได้รับขั้นพิเศษนั้นมีคุณค่ากับตน และความคาดหวังไว้ถ้าตนเองได้ทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มที่โอกาสในการได้รับขั้นพิเศษก็จะสูง นาย ก. ก็จะพยายามทำงานในลักษณะที่ทุ่มเทมากขึ้น ในทำนองกลับกันถ้า นาย ก. ทราบดีว่าปีนี้ไม่มีนโยบายให้ขั้นพิเศษ แม้ว่า นาย ก. จะมีความต้องการเพียงใดก็ไม่มีโอกาส นาย ก. ก็จะไม่พยายามทุ่มเททำงานดังนี้ เป็นต้น

ทฤษฎีความคาดหวังของวรูม (Vroom) ทฤษฎีนี้เสนอโดยวิคเตอร์ เฮช. วรูม (Victor H. Vroom) มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของเลย์วิน (Lewin) และโทลแมน (Tolman) แต่ได้ขยายความโดยเสนอในรูปของตัวแบบ (Model) ของความคาดหวังในการทำงานที่เรียกว่า VIE Model หรือ VIE Theory บางครั้งเรียกว่า ทฤษฎี V.I.E เนื่องจากมีองค์ประกอบของทฤษฎีที่สำคัญคือ

V.: Valence คือ ความพึงพอใจ

I : Instrumentality คือ สื่อ เครื่องมือ วิธีทางที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ

E : Expectancy คือ ความคาดหวังภายในตัวบุคคลนั้น ๆ บุคคลมีความต้องการและมีความคาดหวังในหลายสิ่งหลายอย่าง จึงต้องพยายามกระทำการด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งเพื่อตอบสนองความต้องการ หรือสิ่งที่คาดหวังเอาไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการตอบสนองแล้วตามที่ตั้งความหวังหรือคาดหวังเอาไว้ นั้นบุคคลก็จะได้รับความพึงพอใจและขณะเดียวกันก็จะมีมีความคาดหวังในสิ่งที่สูงขึ้นไปอีกเรื่อย ๆ

ตามแนวคิดนี้ วรูม (Vroom) เห็นว่าบุคคลจะพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยจะเลือกที่จะเชื่อว่าจะนำไปสู่ผลตอบแทน หรือรางวัลที่เขาต้องการมากที่สุด ทฤษฎีนี้ทำนายว่าบุคคลแต่ละคนจะเลือกทางเลือกที่มีผลตอบแทนที่สุด ทฤษฎีนี้มีข้อสังเกตคือ บุคคลใดจะได้รับการจูงใจที่จะใช้ความพยายามในการปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพ หรือให้สำเร็จตามเป้าหมาย ก็ต่อเมื่อเชื่อในความสามารถของตนเองว่า ความพยายามในการปฏิบัติงานจะมีผลในทางดี และผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ได้ผลตอบแทนตามที่ต้องการหรือพึงปรารถนา หรืออาจสรุปได้ว่า การที่จูงใจให้น้ำใจให้คนทำงาน ขึ้นอยู่กับความคาดหวังที่คนเชื่อว่าการพยายามของคนจะสัมฤทธิ์ผลออกมาเป็นระดับผลงาน ดังนั้น บุคคลจะทำงานให้สำเร็จหรือไม่ประการใด ย่อมขึ้นอยู่กับจิตภาพ และความเชื่อของเขาว่า เขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และจะใช้กลยุทธ์อะไรโยอันที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่เขาเลือกทางเดินเอาไว้

สรุปได้ว่า ความคาดหวังจะเป็นความรู้สึกนึกคิด คาดการณ์ของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสิ่งนั้นอาจจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ความรู้สึกนึกคิดหรือคาดการณ์จะมีลักษณะเป็นการประเมินค่าโดยมาตรฐานของตนเอง เป็นเครื่องวัดความคาดการณ์ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งก็จะขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ประสบการณ์ ความสนใจและการเห็นคุณค่าของความสำเร็จ

แนวคิดคุณลักษณะของอาจารย์

ครู อาจารย์นั้นคือแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นผู้สร้างสมาชิกใหม่ของสังคมให้ เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของสังคม ธรรมชาติของวิชาชีพครูนั้นเป็นวิชาชีพ ที่ต้องเกี่ยว ข้องสัมผัสกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ฉะนั้น ผู้ประกอบวิชาชีพครูจึงต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และใฝ่พัฒนาตนเอง อย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางด้านวิชาชีพบุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ อีกทั้งครูยังต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาชีพ การที่จะได้ชื่อว่าเป็นครูดีนั้นจึงต้องเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะบางประการที่แตกต่างจากผู้ประกอบวิชาชีพอื่น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 252 - 253) ให้ความหมาย คำว่า คุณธรรม ไว้ว่า เป็นความดีที่มีประจำอยู่ในสิ่งนั้น ๆ ส่วนคำว่า “คุณลักษณะ” คือเครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำ

ดังนั้นคุณลักษณะของครู อาจารย์ จึงหมายถึงเครื่องหมายหรือสิ่งที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำของบุคคลที่เป็นครูหรือผู้ที่จะมาประกอบวิชาชีพครูจึงมีการกำหนดลักษณะของครูที่ดี ซึ่งมีทัศนะที่หลากหลายล้วนแต่มีคุณค่าในการทำความเข้าใจ และใช้เป็นแนวทางเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีที่พึงประสงค์นี้

ลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามแนวพระพุทธศาสนา

คุณลักษณะของครู อาจารย์ที่ดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ก็คือคุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ความจริงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ทุกหมวดหมู่ ครู อาจารย์ หรือบุคคลทั่วไปสามารถนำมายึดถือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง และผู้อื่นได้ตลอดชีวิตอย่างไรก็ตามสำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับครูมากที่สุด และถือว่าเป็น คุณธรรมพื้นฐานของความเป็นครูหรือคุณลักษณะของครูที่ดี คือหลักธรรม กัลยาณมิตรธรรม และมีอีกหลายหลักธรรมที่เกี่ยวข้องอีกดังนี้

1. กัลยาณมิตรธรรม

ประกอบไปด้วยหลักธรรมซึ่งมีอยู่ 7 ประการดังนี้

1.1 ปิโย นำรัลลหมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องเป็นผู้ที่น่ารัก ศิษย์ได้พบเห็น แล้วรู้สึกทำให้อยากเข้าไปพบหาปรึกษาไถ่ถามสบายใจเมื่อได้พบปะพูดคุยกับครูอาจารย์ผู้ทำการกระทำตนให้เป็นที่น่ารักของศิษย์นั้นมิใช่การที่ครูไม่ยอมว่ากล่าวตักเตือนเมื่อศิษย์ทำสิ่งใดผิดพลาด ตรงกันข้าม จะต้องกระทำหน้าที่ของครูให้สมบูรณ์ตลอดเวลานั้น คือหากศิษย์คนใดกระทำไม่ถูกต้อง ครูจะต้องคอยชี้แนะตักเตือนห้ามปรามมิให้ศิษย์กระทำสิ่งนั้น ๆ

1.1.1 มีเมตตาหวังดีต่อเด็กเสมอ

1.1.2 ยิ้มแย้มแจ่มใสไม่บึ้งตึงทั้งเวลาทำการสอนและนอกเวลาสอน

1.1.3 ให้ความสนิทสนมกับศิษย์ตามสมควรแก่กาลเทศะ

1.1.4 พูดจาอ่อนหวานสมานใจ

1.1.5 เอาใจใส่อบรมสั่งสอนศิษย์ให้เกิดความรู้อย่างแท้จริง

1.1.6 เป็นเพื่อนในสนามกีฬาเป็นครูที่งามสง่าในห้องเรียน

1.1.7 เมื่อเด็กมีความทุกข์ครูให้ความเอาใจใส่คอยปลอบประโลมให้กำลังใจ ฯลฯ

1.2 ครู นำเคารพหมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นต้องเป็นผู้ที่ประพฤติตนเหมาะสม แก่ฐานะของความเป็นครูกระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งพฤติกรรมทางกายและทางวาจา จิตใจสงบเยือกเย็น มีเหตุมีผลไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายทุก ๆ กรณี บุคลิกลักษณะประดุจดังผู้ทรงศีล ทำให้เป็นที่น่าเคารพศรัทธาเลื่อมใสของศิษย์

1.3 ภาวนีโย นำเจริญใจหรือน่ายกย่อง หมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องกระทำตนให้เป็นที่น่าเจริญใจหรือน่ายกย่องของศิษย์และบุคคลทั่วไปมีความรู้และภูมิปัญญาอย่างแท้จริง มีคุณธรรมความดีควรแก่การกราบไหว้บูชาของศิษย์เสมอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะบังเกิดมีในตัวครูได้ผู้ที่เป็นครูจะต้องหมั่นฝึกอบรมตนให้เจริญงอกงาม ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอเป็นผู้มีวิสัยทัศน์เปิดใจรับความรู้ใหม่ ๆ ไม่กระทำตนย่ำอยู่กับที่เป็นครูเวลาทำการสอนเป็นนักเรียนเมื่อมีเวลาว่างเป็นนักสากลนียม ถูศาสนาเป็นหลักใจไม่เป็นคนมีมีฉฉาทธิฐิเชือกฏแห่งกรรม เป็นผู้รักษากายด้วยศีลควบคุม

จิตด้วยสมาธิและควบคุมความเห็นด้วยปัญญา หากครูคนใดมีคุณลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นที่น่าเจริญใจเมื่อศิษย์ได้พบเห็นหรือเป็นที่น่ายกย่องของศิษย์และบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ผู้เป็นครูจะต้องพยายามพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ในด้านอื่น ๆ ให้เจริญก้าวหน้าไม่ปล่อยชีวิตให้ซอมซอน่าหดหู่แก่ผู้พบเห็นทั่วไป

1.4 วัตถุประสงค์ มีระเบียบแบบแผน หมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องกระทำตนให้เป็นบุคคลที่เคารพระเบียบแบบแผน ขณะเดียวกันก็คอยอบรมตักเตือนให้ศิษย์เป็นผู้มีระเบียบแบบแผน ว่ากล่าวตักเตือนในสิ่งที่ควรกระทำเป็นที่ปรึกษาที่ดีของศิษย์ด้วยกล่าวโดยรวมคุณลักษณะของครูในข้อนี้คือความเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนของครูและคอยอบรมตักเตือนศิษย์ให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์

1.5 วจนักษโม อดทนต่อถ้อยคำ หมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อคำพูดของศิษย์ที่มากกระทบต่อความรู้สึกเพราะบางครั้งคำพูดของศิษย์ที่กล่าวออกมา นั้นอาจจะทำให้ครูรู้สึกไม่พอใจหรือไม่สบายใจครูก็ต้องอดทนและพร้อมที่จะรับฟังข้อซักถามและให้ปรึกษาหารือแนะนำไม่เปื้อนไม่ฉุนเฉียว

1.6 คัมภีร์จะ กล่าวถึงกัณฑ์ แกลงเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง หมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องมีความสามารถในการสอน มีความสามารถในการใช้คำพูดอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ให้ศิษย์ฟังได้อย่างแจ่มแจ้ง การที่ครูคนใดจะกระทำดังกล่าวก็นั้นก็ต้องพยายามหาวิธีการที่สามารถทำให้ศิษย์เข้าใจได้ง่ายที่สุดครูที่มีคุณลักษณะในด้านนี้จะสามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจได้ง่ายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า สามารถทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายทำเรื่องซับซ้อนให้เป็นเรื่องธรรมดา

1.7 โน จัญฐานะ นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางที่เสื่อม หมายความว่า บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องไม่นำศิษย์ไปในที่ต่ำทรามใด ๆ สิ่งใดเป็นความเสื่อมโทรมทางจิตใจจะไม่นำศิษย์ไปทางนั้น ในขณะที่ด้วยกันผู้ที่เป็นครูก็ต้องไม่ประพฤติสิ่งที่เสื่อมทรามทั้งหลายทั้งปวงให้ศิษย์เห็นครูจะต้องหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอบายมุขทั้งปวง

คุณลักษณะของครูตามหลักกัลยาณมิตตธรรมทั้ง 7 ประการดังกล่าวนี้หากบังเกิดมีกับผู้ที่เป็นครูคนใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคมอย่างแน่นอน นอกจากกัลยาณมิตรกรรม 7 ครูที่ควรเคารพยกย่องนับถือต้องสนใจเทคนิควิธีที่จะทำให้ศิษย์เข้าใจ พระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมเทศกรรม การดำเนินลีลาครูทั้ง 4 และตรวจสอบ 3 และทำหน้าที่ครูต่อศิษย์ ตามลำดับ (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2542, หน้า 47 - 48)

2. ธรรมเทศกธรรม

หมายถึง ธรรมะที่ครูควนยึดถือเป็นหลักในการสอนประกอบด้วย ธรรม 5 ประการ คือ

2.1 อนุพัพพิททา คือการสอนแบบขั้นตอน ตามลำดับ เป็นสิ่งที่สอดคล้องกัน เช่น การสอนที่ดำเนินถึงลำดับขั้นตอนการสอนเริ่มจากง่ายไปหายากหรือจากเนื้อหาพื้นฐานไปสู่เนื้อหาที่ซับซ้อน หรือจากสิ่งที่ต้องเริ่มเรียนก่อนเป็นพื้นฐานแล้วจึงต่อสิ่งที่ยากและต้องเรียนก่อนนำไปสู่เรื่องที่จะเรียนต่อไป

2.2 ปริยายทัสสาวิ คือ การจับจุดที่สำคัญมาอธิบายให้เข้าใจเหตุผล ครูที่ดีจึงต้องมีความสามารถนำประเด็นสำคัญมาขยายและอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจ

2.3 อนุทยตา คือการตั้งจิตเมตตาต่อนักเรียน คือ สอนเขาด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนด้วยความปรารถนาดีในชั้นเรียนจะมีบุคคลที่มีความสามารถต่างกัน บางคนเรียนอ่อน แต่แต่ละคนมีความประพฤติดีบ้างไม่ดีบ้างผู้เป็นครูจึงควรสอนด้วยความตั้งใจซื่อสัตย์และอบรมให้นักเรียนมีความสามารถและความประพฤติดีช่วยแนะนำให้ทำงานด้วยความอดทนโดยมีความปรารถนาดีต่อศิษย์

2.4 อนามิสันตร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อำภิส คือสอนเข้ามึให้มุ่งที่ตนได้ลาก ครูไม่ควรมุ่งหวังผลตอบแทนจากศิษย์ ตอบตามเนื้อหาไม่เลือกที่รักมักที่ชังควรมีความยุติธรรมแก่ศิษย์โดยทั่วหน้ากัน

2.5 อนุพหัจฉน์ วางจิตใจตรง มั่นคงไม่กระทบตนและผู้อื่น คือสอนตามหลัก ตามเนื้อหา คือไม่มีอารมณ์ผู้วาม ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ชุณมัว ไม่มีความสุข มุ่งแสดงอรรถแสดงธรรมมุ่งทำให้บรรยากาศการสอนที่ดี มีความแจ่มใส ดำเนินการได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพไม่ยกตนไม่เสียดสีชมผู้อื่น

ธรรมะ 5 ประการข้างต้น เป็นคุณธรรมที่ครูต้องปฏิบัติเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2546, หน้า 90 - 92)

3. ดำเนินลีลาครูทั้ง 4

การสอนโดยปฏิบัติตามการดำเนินลีลาครู 4 ประการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตต์ ปยุตโต, 2546, หน้า 95) โดยอธิบายไว้ดังนี้

3.1 สันทัสสนา คือ การชี้แจงให้ชัด จะสอนอะไร ครูต้องมีความสามารถในการชี้แจงในการอธิบายเหตุผล เพื่อหารสาระวิชาต่าง ๆ ให้ศิษย์เข้าใจแจ่มแจ้งตั้งจูงมือไปเห็นกับตา

3.2 สมาทปนา ขวนให้ประพฤติปฏิบัติสิ่งดีต่างๆ ครูต้องมีเทคนิคและวิธีการจูงใจให้นักเรียนปฏิบัติตามคำสั่งสอนโดยมองเห็นความสำคัญและซาบซึ้งเห็นคุณค่าเห็นสมจริงจนเกิดการยอมรับ

3.3 สมุดเตชนา คือ การร่ำให้กล้า ครูต้องสามารถใช้คำพูดปลุกใจ โน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนเกิดความกล้าหาญ คึกคักเกิดความกระตือรือร้นในการทำสิ่งที่ถูกต้องด้วยความมั่นใจ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก

3.4 สัมผัสหงสนา คือการปลุกใจให้ร่าเริง ครูต้องมีความสามารถพูดโน้มน้าวจิตใจให้นักเรียนเกิดความสุขสนุกสนานร่าเริงในการเรียนและทำกิจกรรม

อาจกล่าวได้ว่า ครูที่ดีต้องมีความสามารถในการสอนให้เข้าใจแจ่มแจ้งจูงใจแกร่งกล้า ร่าเริง

ครูที่ดีควรใช้หลักตรวจสอบ 3 เพื่อเป็นการสำรวจว่าในด้านการสอนเราสามารถได้ดีเพียงไร โดยใช้หลักพระพุทธเจ้าดังนี้

4. หลักตรวจสอบ 3

พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺ ๒๒๓๒, ๒๕๔๖, หน้า ๙๖) อธิบายไว้ดังนี้

4.1 สอนด้วยความรู้จริง รู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา ครูที่ดีต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง สามารถวิเคราะห์หิววิจารณ์และสามารถแสดงอรรถาธิบายในเรื่องต่าง ๆ อย่างน่าเชื่อถือและตรงกับความจริง

4.2 สอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณา เข้าใจแจ่มแจ้งด้วยปัญญาของเขา ครูจะสอนพูดหรืออาจจะทำสิ่งใดต้องประกอบด้วยหลักการและเหตุผล ไม่พูดแบบไร้สาระ เพื่อเจ้อ หรือสอนสิ่งที่ไม่ตรงกับความจริง ให้สอดคล้องกับความเป็นไปของสังคม

4.3 สอนให้ได้ผลจริง สำเร็จตามความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น ๆ เช่น ให้เข้าใจได้จริง เห็นจริง ทำได้จริง นำไปปฏิบัติได้ผลจริง ๆ เป็นต้น โดยผู้เรียนสามารถนำหลักหรือคำสอนไปปฏิบัติได้จริงอย่างได้ผลและประโยชน์

คุณธรรมทุกประการที่กล่าวมาแล้ว เป็นข้อปฏิบัติที่จะช่วยให้ผู้เป็นครูเป็นครูที่สมบูรณ์ คือเป็นผู้ที่มีความน่ารัก น่าเคารพ มีความรู้ดี พูดให้ศิษย์เกิดกำลังใจ อธิบายให้เข้าใจได้ และไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งมีอยู่ในกาลยามมิตรธรรม ในด้านการสอนก็สามารถสอนได้ถูกต้องตามขั้นตอนจากง่ายไปหายาก มีความรู้จริงสามารถอธิบายให้เข้าใจอย่างมีเหตุผล ครูมีความปรารถนาดี อบรมแนะนำด้วยความรักและอดทนโดยไม่หวังผลตอบแทน มีอารมณ์แจ่มใสทำให้ศิษย์มีความสุขในการเรียน 5 ประการหลังนี้มีอยู่ในธรรมเทศกธรรม

ในการเรียนนั้นครูยังมีความสามารถในการอธิบายให้ลูกศิษย์เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ทั้งยังมีเทคนิคให้ลูกศิษย์เห็นดีด้วยและประพฤติตาม ครูยังสามารถจูงใจให้นักเรียนกล้าหาญที่จะทำสิ่งที่ดีงาม มีความสนุกสนาน ร่าเริง ที่จะเรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในการดำเนินลีลาครูทั้ง 4

สำหรับการสอนของครูเองก็มีหลักตรวจสอบว่าครูมีความรู้จริง ๆ ที่จะสอนหรือไม่ เวลาสอนก็สอนดีมีเหตุผล สอนแล้วผู้เรียนทำได้หรือเปล่า เหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ครูจะสามารถสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในหลักตรวจสอบ 3 การเป็นครูที่ดีคือรู้จักหน้าที่และไม่บกพร่องด้วยการสอนศิษย์ให้เป็นคนดี เมื่อศิษย์ถามเพราะไม่เข้าใจก็ไม่โกรธ อธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้งให้ความรู้แบบหมดไส้หมดพุง ส่งเสริม ชมเชยลูกศิษย์เมื่อได้รับความสำเร็จในด้านต่าง ๆ

ครูที่ประพฤติตนดังกล่าวแล้วถือว่าเป็นตัวอย่างที่ดีที่ศิษย์ควรประพฤติตามผู้ประพฤติดีย่อมได้รับการยกย่องเคารพเป็นปูชนียบุคคล

การที่พระพุทธองค์ทรงทำให้ไปถามผู้อื่น ๆ อย่างนี้ก็หมายความว่า ไม่มีธรรมะใด ๆ ที่จะใช้สร้างตัวให้ประสบความสำเร็จได้ยิ่งกว่าการสร้างสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ให้เกิดขึ้นในตนอีกแล้ว หรืออีกนัยหนึ่งก็คือคนที่จะยืนหยัดผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ในโลกนี้ไปจนกระทั่งพบความสำเร็จได้นั้น เขาต้องสร้าง “ฆราวาสธรรม” ให้เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐานประจำตนก่อนนั่นเอง เพราะฉะนั้น ความหมายที่แท้จริงของ ฆราวาสธรรม คือ คุณสมบัติของผู้ที่สามารถสร้างเกียรติยศ สร้างปัญญา สร้างทรัพย์สมบัติ และสร้างหมู่ญาติมิตรให้เกิดขึ้นได้สำเร็จด้วยกำลังความเพียรของตน

5. พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่ เมตตา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา คือความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา คือความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และอุเบกขา คือการรู้จักวางเฉยโดยได้อธิบาย พรหมวิหาร 4 ดังนี้

5.1 เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภคความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ เป็นต้น

5.2 กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่า ความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

5.2.1 ทุกข์โดยสภาวะ หรือเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของร่างกาย เช่น การเกิด การเจ็บไข้ ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

5.2.2 ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เช่น เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

5.3 มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า ดี ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจริษยา ความริษยา คือ ความไม่สบายใจ ความโกรธ ความฟุ้งซ่านซึ่งมักเกิดขึ้นเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีกว่าตน เช่น เห็นเพื่อนแต่งตัวเรียบร้อยแล้วครุขมเขยก็เกิดความรู้สึกแกล้งเอาเศษซอล์ก โคลน หรือหมึกไปป้ายตามเสื้อกางเกงของเพื่อนนักเรียนคนนั้นให้สกปรกและเทอะ เราต้องหมั่นฝึกหัดตนให้เป็นคนที่มีมุทิตาเพราะจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้ง่ายและลึกซึ้ง

5.4 อุเบกขา การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอก เช่นพรหม ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ คือเมตตา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข) กรุณา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีที่ผู้อื่นมีความสุขในทางที่เป็นกุศล) อุเบกขา (การวางจิตเป็นกลาง การมีเมตตา กรุณา มุทิตา เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าตนไม่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ จิตตนจะเป็นทุกข์ ดังนั้น ตนจึงควรวางอุเบกขาทำวางใจให้เป็นกลางและพิจารณาว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม กรรมนั้นย่อมส่งผลอย่างยุติธรรมตามที่เขาผู้นั้นได้เคยกระทำไว้อย่างแน่นอน) (ธีรศักดิ์ อัครบรร, 2542, หน้า 63 - 64)

6. มรรคมีองค์ 8

คุณธรรมที่พึงประสงค์ของครูไทยนั้นอาจยึดปฏิบัติตามหลักธรรมที่สำคัญของศาสนาที่ตนนับถืออย่างไรก็ดีคุณธรรมสำหรับครูไทยตามแนวทางพุทธศาสนานั้นครูแต่ละคนควรศึกษาและปฏิบัติตามคำสอนเรื่องทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาซึ่งแปลว่าทางสายกลางแห่งข้อปฏิบัติฝึกฝนใจในทางที่ชอบคำว่าทางสายกลางดังกล่าวก็คือ อริยมรรคอันมีองค์ 8 นั้นเองคุณธรรมข้อนี้ถือว่าเป็นธรรมขั้นสูงในศาสนาพุทธ อันได้แก่

6.1 สัมมาทิฐิ คือมีปัญญาอันเห็นชอบ ได้แก่การเห็นในอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ (สมุทัย) ความดับทุกข์ (นิโรธ) ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (มรรค)

6.2 สัมมาสังกัปปะ คือคำริชอบ ได้แก่ คำริที่จะออกจากกาม (เนกขัมมะ) คำริในการไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น คำริในการไม่เบียดเบียนผู้อื่น

6.3 สัมมาวาจา คือเจรจาชอบ ได้แก่การเว้นจากวจีทุจริต 4 คือไม่ประพฤตชั่วทางวาจาอันได้แก่ ไม่พูดเท็จ (มุสาวาทา) ไม่พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกร้างกัน (ปิสุณาย วาจาเย) ไม่พูดคำหยาบคาย (ผรุสสาย วาจาเย) ไม่พูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระ (สัมผัปปลาปา)

6.4 สัมมากัมมันตะ คือทำการงานชอบโดยประกอบการทำงานที่ไม่ผิดประเพณี ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม และเว้นจากการทุจริต 3 อย่างได้แก่ การเบียดเบียนฆ่าสัตว์ตัดชีวิต (ปาณาติบาต) การลักขโมย และฉ้อฉลคดโกง แกล้งทำลายผู้อื่น (อทินนาทาน) การประพฤตผิดในกาม (กามเมสุมิจจาจาร)

6.5 สัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ การเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด การประกอบสัมมาอาชีพคือ เว้นจากการค้าขายเครื่องประหารมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการค้าขายมนุษย์ไปเป็นทาส เว้นจากการค้าสัตว์สำหรับฆ่าเป็นอาหาร เว้นจากการค้าขายน้ำเมา เว้นจากการค้าขายยาพิษ

6.6 สัมมาวายามะ คือมีความเพียรชอบ 4 ประการได้แก่ เพียรระงับมิให้บาปหรือความชั่วเกิดขึ้น เพียรละบาปหรือความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรทำกุศลหรือความดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษากุศลหรือความดีที่เกิดขึ้นแล้วให้คงอยู่

6.7 สัมมาสติ คือระลึกชอบ ได้แก่ การระลึกวิปัสสนา ได้แก่ การระลึกในกาย เวทนา จิต และธรรม 4 ประการคือ พิจารณากาย ระลึกได้เมื่อรู้สึกสบายหรือไม่สบาย พิจารณาลมหายใจเข้าออก พิจารณาเวทนา ระลึกได้เมื่อรู้สึกสุข หรือทุกข์ หรือเฉย ๆ มีราคะ โทสะ โมหะ หรือไม่ พิจารณาจิต ระลึกได้ว่าจิตกำลังเศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว รู้เท่าทันความนึกคิด พิจารณาธรรมให้เกิดปัญญา ระลึกได้ว่าอารมณ์อะไรกำลังผ่านเข้ามาในใจ

6.8 สัมมาสมาธิ คือตั้งใจชอบ ทำจิตให้สงบระงับจากกิเลส เครื่องเศร้าหมอง ให้มีอารมณ์แน่วแน่เป็นอันเดียวเพื่อให้จิตจดจ่อไม่ฟุ้งซ่าน หากอารมณ์อันไม่มีโทษให้จิตยึด จะได้ไม่พราไปหลายทางได้แก่ การเจริญฌานทั้ง 4 คือ ปฐมฌาน หรือฌานที่ 1 ทุตติยฌาน หรือฌานที่ 2 ตติยฌาน หรือฌานที่ 3 จตุตถฌาน หรือฌานที่ 4 (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2542, หน้า 122 - 123)

7. สาราณียธรรม 6

สาราณียธรรม 6 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ถือว่าเป็นธรรมที่เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี มีอยู่ 6 ข้อ คือ

7.1 กายกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา เช่นการให้การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น

7.2 วาจกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ การมีวาจาที่ดี สุภาพ อ่อนหวาน พุคมีเหตุผล ไม่พูดให้ร้ายผู้อื่นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

7.3 มโนกรรม อันประกอบด้วยเมตตา คือ ความคิดที่ประกอบด้วยเมตตาทั้งต่อหน้า และลับหลัง เป็นการคิดดีต่อกันไม่คิดอิจฉาริษยาหรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท หากทุกคนคิดแล้วปฏิบัติ เหมือนกันความสามัคคีก็จะเกิดขึ้นในสังคม

7.4 สาธารณโภคี คือการรู้จักแบ่งสิ่งของให้กันและกันตามโอกาสอันควร เพื่อแสดง ความรักความหวังดีของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

7.5 สีลสามัญญตา คือ ความรักใคร่สามัคคี รักษาศีลอย่างเคร่งครัดเหมาะสมตาม สถานะของตนมีความประพฤติสุจริตปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น

7.6 ทิฐิสามัญญตา คือ การมีความเห็นร่วมกัน ไม่เห็นแก่ตัว รู้จักเคารพและรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสงบ

ธรรม 6 ประการ ที่ผู้ใดได้ประพฤติดีจะเกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกื้อกูลกันไม่ ทะเลาะวิวาทกัน อันจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกันตลอดไป

ลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามแนวพุทธศาสนาจากทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

พุทธทาสภิกขุ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับครูที่ดีไว้ในการบรรยาย ณ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัด สุราษฎร์ธานี วันที่ 4 - 9 กันยายน 2527 สรุปได้ดังนี้คือ

1. ครูดี คือ ผู้นำทางวัตถุ หมายถึง การเป็นผู้นำใน 4 ประการดังนี้ คือ

1.1 เป็นผู้นำในการแสวงหาอย่างถูกต้อง ยึดหลักการแสวงหาอย่างสัตบุรุษไม่ก่อให้เกิด ทุกข์ ทั้งแก่ตนเองและ ผู้อื่น ไม่กระทบกระทั่งให้ผู้อื่นเดือดร้อน

1.2 เป็นผู้นำในการเสวยผลอย่างถูกต้อง หมายถึง ไม่ผูกขาดเอาผลที่ได้รับจากการ แสวงหามาเป็นของตนแต่ ผู้เดียว แต่จะต้องเผื่อแผ่ไปให้แก่ผู้อื่นโดยรอบด้าน

1.3 เป็นผู้นำในการเป็นอยู่อย่างถูกต้อง คือ ดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตามอริยมรรค อันมี องค์แปด ซึ่งเมื่อปฏิบัติ จนถึงที่สุดแล้วจะเกิดปัญญาเห็นธรรมชาติ ตามสภาพที่เป็นจริง คือ ความไม่มี ตัวตน ทุกสิ่งเป็นเพียง ผลการปรุง แต่งของธาตุต่าง ๆ ตามธรรมชาติ และจะต้องเกิด - ดับ ไป ตาม สภาพ จึงไม่ควรยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวเราของเรา อันจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว และเบียดเบียนซึ่ง กันและกัน

1.4 เป็นผู้นำในการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

2. เป็นผู้นำทางวิญญาณ หมายถึง ความเป็นผู้นำในเรื่องจิตใจ 4 ประการดังนี้คือ

2.1 มีความเข้าใจในกฎ อิทัปปัจจยตา คือ มองเห็นตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ เป็นไปตามเหตุตาม ปัจจัย เมื่อมีเหตุมีปัจจัยอย่างไรก็มีผลไปตามเหตุตามปัจจัย

2.2 มีความเข้าใจกฎ ตลตา ตลตาเป็นภาษาบาลี แปลว่า เป็นเช่นนั้นเอง คือ ทุกสิ่ง เป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติ เช่น มีการเกิดก็ต้องมีตาย ในความสบายก็มีความเจ็บไข้ซ่อนอยู่ การเจ็บการตายล้วนเป็นเช่นนั้นเอง ตามธรรมชาติ ไม่ใช่โชคร้ายหรือเคราะห์ร้ายอะไรทั้งสิ้น เป็นต้น

2.3 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีอุปสรรค คือ ไม่ถือเอาอุปสรรคเป็นสิ่งขัดขวางหรือทำให้ ท้อถอย แต่ให้ยินดีรับเอา อุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต ในการทำงานหรือในจิตใจมาเป็นบทเรียนที่จะช่วยให้ มีความรู้มีประสบการณ์ และมีความ สามารถในเรื่องนั้น ๆ ตียิ่งขึ้น

2.4 ความเป็นอยู่อย่างไม่มีทุกข์ ความทุกข์เกิดจากความไม่รู้ เช่น เมื่อมีความต้องการ แล้วไม่เป็น ไปตาม ความต้องการที่เกิดความทุกข์ ถ้าไม่ต้องการให้เกิดทุกข์ก็ต้องให้ทุกอย่างเป็นไป ตามเหตุตามปัจจัย ไม่ต้องการให้มาก ไป กว่า ความเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยนั้น

3. มีชีวิตเป็นธรรม คือ อยู่ด้วยธรรมและเพื่อธรรม หมายถึง ใช้กรรมเป็นเครื่องมือในการ ดำเนินชีวิตเพื่อ ให้ได้ผลคือธรรมที่พึงปรารถนา เช่น การดับทุกข์ ธรรมที่เป็นเครื่องมืออยู่มากมายเช่น ฆราวาสธรรม อันเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน อิทธิบาท 4 ธรรมที่ช่วยให้สำเร็จประโยชน์ โดยมี รายละเอียดดังนี้

3.1 ฆราวาสธรรม

ฆราวาสธรรม ประกอบด้วย 2 คำ “ฆราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก ผู้ครอง เรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง ความดีงาม นิสัยที่ดีงาม คุณสมบัติ ข้อปฏิบัติ

ฆราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ

สัจจะ แปลว่า จริง ตรง แท้ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐานเป็นคนจริงต่อความเป็นมนุษย์ ของตน

ทมะ แปลว่า ฝึกตน ช่มจิต และรักษาใจ บังคับตัวเองเพื่อลดและละกิเลส และรักษา สัจจะ

ขันติ แปลว่า อดทน ไม่ใช่เพียงแต่อดทนกับคำพูดหรือการกระทำของผู้อื่นที่เราไม่พอใจ แต่หมายถึงการอดทนอดกลั้นต่อการบีบบังคับของกิเลส

จาคะ แปลว่า เสียสละ บริจาคสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน โดยเฉพาะกิเลสเพราะนั่นคือสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่กับตน ละนิสัยไม่ดีต่าง ๆ

ความสำคัญของหลักธรรม 4 ประการ ที่มีต่อการสร้างตัวนี้ พระพุทธองค์ถึงกับทำให้ไป ถามผู้รู้ท่านอื่น ๆ ว่า มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างเกียรติยศ และความเคารพจากผู้อื่น ให้คนเราได้เท่ากับการมี “สัจจะ” หรือไม่ มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างปัญญาให้คนเราได้เท่ากับการมี “ทมะ” หรือไม่ มีสิ่งใด

ในโลกนี้ที่สร้างทรัพย์สมบัติให้คนเราได้เท่ากับการมี “ขันติ” หรือไม่ มีสิ่งใดในโลกนี้ที่สร้างหมุมิตรให้คนเราได้เท่ากับการมี “จาคะ” หรือไม่ (ผกา สัตยธรรม, 2550, หน้า 191)

3.2 อธิธิบาท 4

คือ ธรรมที่ช่วยให้สำเร็จประโยชน์มี 4 ประการคือ

ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น

วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น

จิตตะ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น

วิมังสา ความสอดส่องค้นคว้าในสิ่งนั้น

อย่างไรก็ตามธรรมบางประการก็เป็นได้ทั้งธรรมที่เป็นเครื่องมือ และธรรมที่เป็นผลเช่น ใช้ศีลเป็นเครื่องมือ ให้เกิดสมาธิ สมาธิจึงเป็นผลที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดผล คือปัญญา เป็นต้น

4. มีอุดมคติ ครูดีจะต้องมีอุดมคติ 4 ประการ คือ

4.1 ทำงานเกินค่า คือทำงานให้แก่โลกเกินค่าที่ได้รับตอบแทนจากสังคม เพราะครูเป็นผู้สร้างทางจิตใจ ซึ่งมีค่าเกินกว่าจะตีค่าเป็นเงิน

4.2 ทำงานเพื่อหน้าที่มิใช่เพื่อตนเอง ไม่เห็นแก่ตัว และไม่หวังประโยชน์ส่วนตน

4.3 ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่สังคม ไม่หลงไหลในความสุขทางกาม ไม่ฟุ้งเฟ้อ

4.4 ทำงานเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้ คือ เป็นผู้ที่มีธรรมและมีชีวิตเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง แก่ผู้อื่นและแก่โลก

5. ทิศ 6 หมายถึง บุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ ดุจทิศที่อยู่รอบตัว จัดเป็น 6 ทิศ เป็นข้อธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ รอบตัวเรา แบ่งได้ดังนี้

5.1 ปุรัตถิมทิศ ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา

5.1.1 มารดาบิดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้

-ห้ามปรามจากความชั่ว

-ให้ตั้งอยู่ในความดี

-ให้ศึกษาศิลปวิทยา

-หาคุ้มครองที่สมควรให้

-มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

5.1.2 บุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ดังนี้

-ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ

- ช่วยทำกิจของท่าน
- ดำรงวงศ์สกุล
- ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
- เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

5.2 ทักขิมทิส ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์

5.2.1 ครูอาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้

- ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี
- สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
- สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
- ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน
- สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในสารทศคือ สอนให้ศิษย์ปฏิบัติได้จริง นำวิชาไปเลี้ยงชีพ

ทำการทำงานได้

5.2.2 ศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ดังนี้

- ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ
- เข้าไปหา
- ใส่ใจเรียน
- ปรนนิบัติ
- เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

5.3 ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามีภรรยา

5.3.1 สามีพึงบำรุงภรรยา ดังนี้

- ยกย่องสมฐานะภรรยา
- ไม่ดูหมิ่น
- ไม่นอกใจ
- มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้
- หาเครื่องประดับมาเป็นของขวัญให้ตามโอกาส

5.3.2 ภรรยาอนุเคราะห์สามี ดังนี้

- จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
- สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
- ไม่นอกใจ
- รักษาสมบัติที่หามาได้

-ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

5.4 อุตตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย

5.4.1 พึงบำรุงมิตรสหาย ดังนี้

-เพื่อแผ่แบ่งปัน

-พูดจา มีน้ำใจ

-ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

-ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

-ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน

5.4.2 มิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้

-เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาป้องกัน

-เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อน

-ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้

-ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก

-นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5.5 อูปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์

5.5.1 คฤหัสถ์พึงบำรุงพระสงฆ์ ดังนี้

-จะหาสิ่งใดก็ทำด้วยเมตตา

-จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา

-จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา

-ต้อนรับด้วยความเต็มใจ

-อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๕

5.5.2 พระสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์ ดังนี้

-ห้ามปรามจากความชั่ว

-ให้ตั้งอยู่ในความดี

-อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี

-ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง

-ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง

-บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุขความเจริญ

5.6 เภฏฐิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับนายจ้าง

5.6.1 นายจ้างพึงบำรุงลูกจ้าง ดังนี้

- จัดการงานให้ทำตามกำลังความสามารถ
- ให้คำจ้างรางวัลสมควรแก่งานและ ความเป็นอยู่
- จัดค่าสวัสดิการในยามเจ็บไข้
- ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
- ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาส อันควร

5.6.2 ลูกจ้างอนุเคราะห์นายจ้าง ดังนี้

- เริ่มงานก่อน
- เลิกงานทีหลัง
- เอาแต่ของที่นายให้
- ทำงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
- นำความดีของนายไปเผยแพร่

คุณลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครู อาจารย์ คือแบบอย่างที่ดีของศิษย์ เป็นผู้สร้างสมาชิกใหม่ของสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพแก่สังคม ธรรมชาติของ อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ฉะนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และใฝ่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการ ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสถึงคุณสมบัติของผู้เป็นครูว่า “ครูที่แท้นั้นเป็นผู้ที่แต่ความดี คือต้องหมั่นขยันและอุตสาหะพากเพียรต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย สำรวมระวังความประพฤติปฏิบัติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ตั้งงาม ต้องปลื้มใจจากความสะอาดสบายและความสนุกสนานรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงแน่วแน่ต้องซื่อสัตย์ รักษาความจริง ต้องเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูน สมบูรณ์ขึ้นทั้งด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุผล” จากกระแสพระราชดำรัส ก็สรุปคุณสมบัติของครูได้ 9 ข้อ คือ

1. ครูต้องมีความอุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร
2. ครูต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ครูต้องมีความหนักแน่น อดทน อดกลั้น
4. ครูต้องมีความประพฤติปฏิบัติตนในระเบียบแบบแผนและวินัย
5. ครูต้องมีความตั้งใจมั่นคงแน่วแน่
6. ครูต้องมีความซื่อสัตย์จริงใจ
7. ครูต้องมีเมตตาหวังดี

8. ครูต้องมีความเป็นกลาง

9. ครูต้องมีการอบรมเพิ่มพูนปัญญาวิชาความรู้ มีเหตุผล (เจเลียว บุรีภักดี, 2520, หน้า 150)

ลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามแนวคิดในวงการศึกษาระดับวันตก

วงการการศึกษาระดับวันตกก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีไว้มากมาย เช่นเดียวกับการศึกษาไทย มีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เจอร์ราร์ด กูเทค กล่าวถึงในหนังสือ Education, and Schooling in America แบร์รี ฟาร์เบอร์ อธิบายไว้หลายตอนในหนังสือ Crisis in Education : Stress and Burnout in the American Teacher เป็นต้น

ลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของนักการศึกษาตะวันตกนั้น เฮลซงและวีคส์ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้

1. เป็นผู้มีความรอบรู้ (Being Knowledgeable) การมีความรู้หรือความเข้าใจในวิชาการต่าง ๆ ซึ่งได้ศึกษาเล่าเรียนมาเป็นอย่างดี มีความแม่นยำในวิชาการโดยเฉพาะวิชาที่สอนตลอดจนวิชาการอื่นๆตามสมควร
2. เป็นผู้มึอารมณ์ขัน (Being Humorous) การเป็นผู้ที่สามารถสอดแทรกความรู้สึกที่ทำให้ขำขันหรือสนุกสนานในการสอน อย่างไรก็ตามการมึอารมณ์ขันของครูจะต้องเป็นไปในทางสร้างสรรค์ก่อให้เกิดค่านิยมที่ดี
3. เป็นผู้มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน (being Flexible) การมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนสภาพการณ์ให้เหมาะสมกับการสอนได้
4. เป็นผู้มีความตั้งใจในการทำงาน (Being Upbeat) เป็นผู้มีความรักในตัวเองและยินดีในการกิจทางการสอน จะไม่มองว่าการสอนเป็นเพียงภารกิจที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้นแต่จะยินดีเมื่อได้สอน
5. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ (being Honest) ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นคุณลักษณะที่สำคัญมากสำหรับผู้เป็นครู ความซื่อสัตย์จริงใจเป็นสิ่งที่ทำให้ศิษย์เกิดความเชื่อถือไว้วางใจและมั่นใจที่จะปฏิบัติตามหรือกระทำตามคำสั่งสอนของครู
6. เป็นผู้มีความสร้างสรรค์ชัดเจน (being clear and Concise) ความสามารถในการทำให้ผู้ที่สัมพันธ์ด้วยความเข้าใจได้รวบรัดชัดเจน เป็นเรื่องของความสามารถในการสื่อสารทั้งการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน
7. เป็นคนเปิดเผย (Being Open) เป็นคนที่ไม่ทำตัวลึกลับ เจ้าเล่ห์ไม่หน้าไหว้หลังหลอก เต็มใจเปิดเผยให้ผู้อื่นรับรู้ รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความเข้าใจการกระทำของตนเสมอ

๒๑๔. 3๐๕/๑๑

มี ๕๓๓ ๓

335619

8. เป็นผู้มีความอดทน (Being Patient) ความเป็นผู้มีความเพียร พยายามหรือแข่งขัน สำหรับครูต้องมีคุณสมบัติข้อนี้มากเป็นพิเศษ เพราะนอกจากจะเป็นผู้ที่อดทนในหน้าที่การสอนและงานอื่น ๆ แล้ว ยังต้องอดทนต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนอีกด้วย

9. เป็นแบบอย่างที่ดี (Being a Role Model) ครูควรเป็นบุคคลที่กระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์และสังคม เพราะนักเรียนต้องมีแบบอย่างที่ถูกต้องตั้งมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ซึ่งครูย่อมใกล้ชิดและเป็นผู้ที่นักเรียนไว้วางใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว

10. เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง (Being Self Confident) ความเชื่อมั่นในตนเองก็คือ การกล้าตัดสินใจโดยสามารถเลือกวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ หรือวิธีทางที่ดีที่สุดในการกระทำต่าง ๆ ครูต้องสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นโดยตนเองโดยการสั่งสมประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการสอนให้มากที่สุด

กิลเบิร์ต (Gilbert) เสนอความเห็นว่ ครูที่ดีจะต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้ คือ

1. รู้วิชาที่สอนเป็นอย่างดี
2. ชอบวิชาที่สอน
3. ชอบเด็ก
4. รู้จักเด็ก
5. ใจกว้าง
6. ความรู้กว้างขวาง
7. มีอารมณ์ขัน
8. จำแม่น
9. มีความหวัง
10. มีเมตตาธรรม (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2542, หน้า 48 - 50)

ลักษณะของอาจารย์ที่ดีตามทัศนะของบุคคลทั่วไป

ลักษณะครูที่ดีตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ

ทัศนะภายในประเทศ ธนู แสงวงศ์ (2505, หน้า 85 - 100) มีความเห็นว่า ลักษณะของครูที่ดีมี 5 ประการ คือ

1. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน คือ ครูต้องสนใจเอาใจใส่ปัญหาของนักเรียน คอยตอบปัญหาต่าง ๆ ให้ชัดเจน แน่แนวไม่แสดงอารมณ์รุนแรง ไม่เยาะเย้ย รู้จักรงับอารมณ์ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา อดทนวางตัวเหมาะสมกับเด็ก ไม่สนิทสนมเกินไป ชมเชยเมื่อเด็กทำความดีและตัดสินความดีงามของนักเรียนด้วยเหตุผล

2. มีความรักในอาชีพครู มีส่วนช่วยแนะนำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนเสมอ รับฟังคำแนะนำ ปรับปรุงตนเองเสมอ ทนสมัยต่อความรู้และกิจกรรมของครูเห็นว่าอาชีพ ครูดี สอนไม่อ้อมก้อมิ ร่วมมือสนับสนุนสมาคมการศึกษาหรือวิชาชีพที่สนใจ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ มีความสามารถในอาชีพและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการสอน

3. มีจรรยาครู ไม่แพร่ข่าวลือ ชื่อสัตย์ต่ออาชีพ ไม่ขโมยผลงานของผู้อื่น ไม่ให้ร้ายผู้อื่น มีมารยาทในการติดต่อราชการตามลำดับสายงาน ไม่อ้างอิงศาสนาทำให้ศาสนาอื่นเสียหาย ปรับปรุงตัวเองเสมอ ไม่กวดวิชานักเรียนตนเอง รักษาความลับของนักเรียน ไม่โฆษณาชวนเชื่อ ไม่นำผู้อื่นมา นินทาให้นักเรียนฟัง ไม่เรียกร้องเงินเดือนเพื่อตัวเอง ไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวในทางราชการและปฏิบัติ ตามสัญญาที่ทำไว้กับราชการอย่างเคร่งครัด

4. มีคุณสมบัติส่วนตัวดี มีความซื่อตรง สติปัญญาดี เชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่ม กระตือรือร้นคิดปรับปรุงโรงเรียน เป็นกันเองกับนักเรียนรู้จักผ่อนหนักเป็นเบา มีน้ำใจจริง สุขภาพ อ่อนโยน สุขภาพดี รู้จักร่วมมือไม่ทำกริยาอาการอันน่ารำคาญ พุดชัดแต่ไม่ตะโกน ตรงต่อเวลา ให้ คะแนนเที่ยงตรง เข้าใจกฎระเบียบและปฏิบัติโดยเคร่งครัด รู้จักรักษากลิ่นปากและกลิ่นตัว

5. มีรูปร่างท่าทางดี มีใบหน้าสะอาดตัดผมเรียบร้อยสุขภาพ โทนหนวดโหนคราให้ เรียบร้อย เสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อยรองเท้าขัดมันสะอาดสวมเสื้อผ้าเหมาะสมกับกาลเทศะ รักษา ท่าทางให้สง่างาม ไม่สูบบุหรี่หรือเคี้ยวหมากฝรั่งหรืออาหารระหว่างสอน รักษานิ้วมือเล็บให้ สะอาด อยู่ตลอดเวลา รักษาฟัน ซ่อมฟันให้สะอาดเรียบร้อย แต่งกายสุขภาพ รูปร่างสีสันทัน เหมาะสมกับการ เป็นครู

สุนทรภู่'สรสิริ (2515, หน้า 3 - 4) เห็นว่าครูดีจะต้องมีคุณลักษณะ 6 ประการ คือ

1. บุคลิกภาพดี คือ รูปร่างหน้าตาหมดจด แต่งกายสะอาด เรียบร้อย พุดถูกต้อง ชัดเจน และปรับตัวดี

2. การจัดชั้นเรียนดี คือ จัดถูกหลักวิชา มีบรรยากาศดี ถูกสุขลักษณะ อากาศถ่ายเท สะดวกและใช้อุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์

3. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน คือ ใช้จิตวิทยาให้เกิดประโยชน์ ใกล้ชิดกับนักเรียน ทำ ให้อบอุ่นใจเป็นที่พึ่งแก่ศิษย์ได้

4. การสอนดี คือ มีการเตรียมการสอนสม่ำเสมอ ทำโครงการสอน สอนตามหลักสูตรและ สอนได้ถูกต้อง

5. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู คือ มีจรรยา มารยาทและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู

6. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง คือ ติดต่อใกล้ชิดกับผู้ปกครองเพื่อรู้ความเป็นไปของ เด็กที่บ้านเพื่อผลการศึกษาและความเจริญของโรงเรียน

เกรียง กิริติกร (อ้างใน ไกรนุช ศิริพูล 2531, หน้า 30) ได้บรรยายไว้ถึงลักษณะของครูดี มีอยู่ 3 เติม คือ

1. สอนเต็มเวลา หมายถึงว่า ต้องไม่เข้าห้องสอนช้ากว่าปกติถึงเวลาก็ต้องเข้าห้องเลย และไม่เลิกก่อนเวลา ครูบางคนมีว้อไอ้แล้วเลิกก่อนเวลาเป็นการเบียดบังผลประโยชน์ของเด็ก โรงเรียนควรจะสอนตั้งแต่วันแรกที่เปิดเรียนมิใช่เอาเวลาไปให้เด็กซื้อหนังสือ หรือจัดชั้นเรียน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ครูต้องเรียบร้อยก่อนวันเปิดเรียนนี่คือสอนเต็มเวลา
2. สอนเต็มหลักสูตร ครูจะต้องศึกษาหลักสูตรที่ตนสอนว่าจะต้องสอนอะไรบ้าง จะสอนเรื่องใดก่อนหลังก็ได้แต่ต้องสอนให้ครบเต็มหลักสูตร
3. สอนเต็มความสามารถ ครูทุกคนมีความสามารถประจำตน ยิ่งสอนนานประสบการณ์ก็มากขึ้น ความสามารถของครูย่อมมากขึ้น ต้องสอนให้เต็มความสามารถของตนเพราะผลของการศึกษาออกมาที่ตัวเด็ก

คุณลักษณะของครูดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2537

มี 11 ข้อ ดังนี้

1. ครูต้องปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ
2. ครูต้องตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียน
3. ครูต้องมุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ
4. ครูต้องพัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง
5. ครูต้องพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ
6. ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผลถาวรให้เกิดแก่ผู้เรียน
7. รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ
8. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน
9. ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์
10. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน
11. แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

จากคุณลักษณะของครูอาจารย์ที่ดี ซึ่งครูอาจารย์ทุกคนควรยึดถือและนำไปปฏิบัติเพราะจะเกิดผลดีต่อตัวครูเองและเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติในสังคมต่อไปในอนาคต

แนวคิดการจัดการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายหลักของมหาวิทยาลัย คือ การสอน จุดมุ่งหมายนี้สัมพันธ์โดยตรงกับคน เป็นการสร้างคนให้กับสังคม การเรียนการสอนจึงเป็นระบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนด้วยตนเอง และผู้เรียนกับสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนการสอน คือ ตัวผู้เรียน ผู้สอนจะดำเนินการสอนได้ดี และมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อได้รู้จักและเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียนเป็นอย่างดี (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524, หน้า 6 ; 2529 หน้า 37)

การสอน (Instruction) เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ซึ่งการเรียนรู้สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย แม้ว่าการเรียนรู้ของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้น โดยการสอนหรือไม่สอนก็ได้ และเมื่อการสอนได้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับเป้าหมายโดยเฉพาะกับการเรียน ในทางปฏิบัติผลที่ได้รับจากการสอนอาจจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวได้ หากไม่มีการวางแผนอย่างรัดกุม (สุทธนู ศรีไสย์, 2539, หน้า 1)

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2519, หน้า 29) กล่าวว่า การสอนจะประสบความสำเร็จจะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. วางวัตถุประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสถาบัน
2. สำรวจความพร้อม และความรู้พื้นฐานของผู้เรียนโดยพิจารณาความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. เลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน โดยนำเทคโนโลยีและเทคนิคการสอนมาประกอบการสอน
4. วัดผลและประเมินผล เพื่อดูความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เรียน

โรมิน (Romine, 1974, pp. 139-143) อ้างถึงใน นพดล ใจเจริญ (2544, หน้า 31-32) กล่าวว่า องค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีควรประกอบด้วย

1. บุคลิกภาพของผู้สอน ควรมีความกระฉับกระเฉง อารมณ์ขัน สนใจที่จะสอนและสอนเป็นกันเองกับผู้เรียน
2. การเตรียมการสอน ควรเตรียมการสอนอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน
3. การเสนอเนื้อหาควรอธิบายอย่างชัดเจนกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อสอนเรื่องยากให้ง่าย
4. ประเมินผล ควรประเมินเป็นขั้น ๆ เพื่อเสริมแรงทางการเรียน

5. รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ผู้สอนรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนและการประเมินการสอนของตนเองเสมอ

เดวีส์ (Davies, 1981) อ้างถึงใน นพดล ใจเจริญ (2544, หน้า 32) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนในห้องเรียน ดังนี้

1. ขนาดและรูปร่างของห้องเรียน ควรมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน ข้างหลังสามารถมองเห็นผู้สอน กระดานดำ และแผนภูมิต่าง ๆ ได้ชัดเจน
2. อากาศในห้องเรียน อุณหภูมิในห้องเรียนมีผลต่อการเรียนของผู้เรียน โดยเฉพาะห้องเรียนที่มีอากาศร้อนจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกง่วงนอนและอึดอัด
3. เสียง สภาพห้องเรียนบางอย่างมีเสียงรบกวน เช่น เครื่องปรับอากาศภายในห้องเรียน พัดลม หรือเสียงจากภายนอกห้องเรียนเข้ามา หรือเสียงจากห้องเรียนที่อยู่ข้าง ๆ

ประพัฒน์ จำปาไทย (2525, หน้า 49-50) ศึกษาพบว่า อาจารย์ที่นักศึกษาคิดว่ามีประสิทธิภาพในการสอนมีลักษณะ ดังนี้

1. เตรียมการเสนอบทเรียนอย่างดี
2. สามารถใช้อุปกรณ์การสอนอย่างเหมาะสม
3. สร้างข้อสอบครอบคลุมเนื้อหา
4. แสวงหาความสนใจในตัวผู้เรียน
5. มีความยุติธรรมในการให้คะแนน

ส่วนลักษณะของอาจารย์ที่นักศึกษาความคิดเห็นว่าไม่ทำให้เกิดประสิทธิภาพการสอน คือ

1. ละเลยหน้าที่
2. ไม่สนใจความรู้สึกของผู้เรียน
3. ใช้กระบวนการวัดผลตามอำเภอใจ
4. เน้นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้สติปัญญา

การเลือกที่จะใช้วิธีการสอนแบบใด ควรคำนึงถึงขนาดของผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของวิธีการสอนด้วย ในระดับอุดมศึกษา มีรูปแบบการสอนอยู่ 4 แบบ คือ (ไพฑูริย์ สีนลาร์รัตน์, 2524)

1. การสอบแบบบรรยาย จะใช้ได้ผลกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียน เรียนรู้เนื้อหาวิชา แนวคิดเบื้องต้น คำนิยามหลัก ข้อมูลที่จำเป็นจะต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม หรือสรุปรวบยอด
2. การสอบแบบอภิปราย มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ประยุกต์ และผสมผสานความรู้ หรือสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน รวมทั้งฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการแสดงออกและการรับฟังของผู้เรียน

3. การสอนแบบฝึกปฏิบัติ มุ่งหมายให้ผู้เรียน เห็น เข้าใจ สัมผัส และปฏิบัติได้ในสิ่งที่เรียน เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่เรียนนั้น และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการลงมือทำ

4. การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่ตัวผู้เรียน ผู้เรียนควรมีอิสระในการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายของการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงมุ่งให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง และรู้จักที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อจบการศึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมลักษณะหนึ่งของการศึกษา สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (ปนัดดา เจียรกุล, หน้า 20)

1. กิจกรรมในหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในบทเรียนนั้น ๆ

2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การกระทำเพื่อการเรียนการสอนของผู้เรียนที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนตามปกติของชั้นเรียน เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการเรียนตามหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3. กิจกรรมนอกหลักสูตร หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งไม่มีในห้องเรียนหรือในหลักสูตร

อุทุมพร จามรมาน (2541, หน้า 5) กล่าวถึง กิจกรรมการเรียนการสอนที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับหลาย ๆ กระบวนการ คือ

1. การระบุดัชนีประสงค์ในการสอนของอาจารย์และการเรียนของนักศึกษา

2. การระบุเทคนิคการสอนของอาจารย์ เทคนิคของการเรียนของนักศึกษา ตลอดจน

บรรยากาศของการเรียนการสอน สื่อต่าง ๆ ที่ช่วยให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ

3. การวัดผลการเรียนรู้ของนักศึกษา การสอนของอาจารย์และการประเมินผลการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้

เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (อึ้ง บัวศรี, 2532)

1. ประสบการณ์ตรง หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับโดยตรงจากการสัมผัสกับวัตถุสิ่งของหรือสิ่งที่ใช้เป็นตัวแทน ซึ่งมีได้หมายเพียงการสัมผัสเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ความรู้สึนึกคิดด้วยกิจกรรมที่ถือเป็นประสบการณ์ตรง ได้แก่ การเขียนรายงาน การทดลอง การแสดงละคร แผ่นภาพ เป็นต้น

2. ประสบการณ์รอง หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนไม่ได้สัมผัสโดยตรง แต่เกิดจากการบอกเล่าของผู้อื่น หรือเกิดจากการอ่านหนังสือ และเอกสารต่าง ๆ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนบางอย่างไม่สามารถจัดของจริงให้สัมผัสได้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้ มีข้อควรคำนึงถึง คือ ต้องสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนการสอน สอดคล้องกับวัย ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหา ต้องมีความหลากหลาย ทันสมัยและน่าสนใจกิจกรรมควรมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของผู้เรียน และท้าทายความสามารถของผู้เรียน ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม และควรมีการวัดผลการใช้กิจกรรมทุกครั้ง

แนวคิดสื่อประกอบการสอน

ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอนตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า "Instructional Media" แปลว่า สื่อการเรียนการสอน ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2545, หน้า 20 - 23) ได้ให้ความหมายของคำว่าสื่อ ไว้ว่า "สื่อ" (Media) เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า "medium" แปลว่า "ระหว่าง" หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูล เพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับสามารถที่จะสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เมื่อมีการนำสื่อมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนก็เรียกสื่อนั้นว่า "สื่อการเรียนการสอน" (Instruction Media) ซึ่งหมายถึง สื่อชนิดใด ก็ตามที่บรรจุเนื้อหา หรือสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนและผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้เนื้อหา หรือสาระ นั้น ๆ การเรียนการสอนในภาพลักษณ์เดิม ๆ มักจะเป็นการถ่ายทอดสาระความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน โดยใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นตัวกลางในการจะถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดความคิด ทักษะและประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดภาวะการเรียนรู้ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าการเรียนรู้ไม่ได้จำกัด อยู่เฉพาะแต่ในห้องเรียน หรือในโรงเรียนเท่านั้น ผู้สอนและผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ สื่อที่จะนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงเรียกว่า "สื่อการเรียนรู้" ซึ่งหมายถึง ทุก ๆ สิ่ง ทุก ๆ อย่างที่มีอยู่รอบตัวไม่ว่าจะเป็นวัสดุ ของจริง บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ หรือความคิดก็ตาม ถือเป็น สื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเราเรียนรู้ จากสิ่งนั้น ๆ หรือนำสิ่งนั้น ๆ เข้ามาสู่การเรียนรู้ของเราหรือไม่

กิดานันท์ มะลิทอง (2543, หน้า 7) ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า สื่อการสอน หมายถึงตัวกลางที่ช่วยนำ และถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน หรือจากแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์การเรียนที่ตั้งไว้

เป็รื่อง กุมุท (2519, หน้า 11) กล่าวไว้ว่า "สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของครูถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ครูวางไว้ได้เป็นอย่างดี"

วาสนา ขาวหา (2533, หน้า 8) กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลาง พาหนะนำความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

สุโชติ ดาวสุโข และ สาโรจน์ แผงยัง (2535, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นตัวกลางถ่ายทอดความรู้หรือช่วยในการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนเป็นผู้ใช้เพื่อช่วยในการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2526, หน้า 112) กล่าวว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ (สิ่งเปลี่ยนแปลง) อุปกรณ์ (เครื่องมือที่ไม่ผูกพันได้ง่าย) และวิธีการ (กิจกรรม ละคร เกม การทดลอง ฯลฯ) ที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือถ่ายทอดความรู้ เจตคติ (อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ทศนคติและค่านิยม) และทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มนตรี แยมกสิกร (2526, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยในการนำ ความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมตามที่ต้องการ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533, หน้า 80) ให้ความหมายว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมา ใช้ในระบบการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534, หน้า 43 - 44) กล่าวถึงความหมายของสื่อการสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมา ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ วัสดุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้นมารวมทั้งวิธีการสอนและกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

วารินทร์ รัตมีพรหม (2531, หน้า 16) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนมิใช่เพียงแต่ให้ประสบการณ์รูปธรรมที่จำเป็น ยังช่วยให้ผู้เรียนได้บูรณาการประสบการณ์เดิมเข้าด้วยกันได้ทำให้เป็นนามธรรมที่มีความหมายขึ้น

กมล เวียสุวรรณ และคณะ (2540, หน้า 67) ได้ให้ความหมายว่า สื่อการสอน หมายถึง การนำวัสดุ อุปกรณ์ ระบบและวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

เชียรศรี วิวิธสิริ (2535, หน้า 17 - 18) ได้ให้ความหมายของสื่อตามความหมายจากพจนานุกรมว่า หมายถึงทำการติดต่อให้ทั่วถึงกัน เช่น สื่อสาร แม้อีก ดังนั้น ถ้าพิจารณาคำว่าสื่อในแง่ของการสื่อสารแล้วก็จะมีความหมายว่า สื่อ เป็น ตัวกลางที่ใช้ในการสื่อความหมาย เป็นเครื่องมือที่มา

ช่วยให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ ง่ายขึ้น หรือคือวัสดุอุปกรณ์ วิธีการหรือเทคนิค รวมถึงบุคคลที่จะมาช่วยแก้ปัญหาทำให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีและรวดเร็ว

จินตนา ไบกาซูยี (2540, หน้า 42) ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อการสอน (Instructional Materials) หมายถึง วัสดุหรือเครื่องมือที่จัดทำขึ้น ซึ่งมีข้อมูลเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในกระบวนการเรียนรู้ของครูและนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนดสื่อการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้เนื้อหาเกิดทักษะกระบวนการและความรู้สึกรู้สีกิตต่าง ๆ อันจะนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตร

จากความหมายของสื่อการสอนข้างต้นพอที่สรุปได้ว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งใด ๆ ก็ตามที่มาช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน โดยให้ผู้สอนได้ถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้ ไปสู่ผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รวมทั้งมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เข้าใจในเนื้อหา ความรู้ที่ครูผู้สอนถ่ายทอดให้ครบถ้วน

ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอนมิใช่เป็นเพียงวัสดุ อุปกรณ์ที่มนุษย์ใช้เทคโนโลยีประดิษฐ์ขึ้นมาเท่านั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการสอนได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น แร่ธาตุหิน แหล่งน้ำ ฯลฯ สิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์ พืชพันธุ์ไม้ต่าง ๆ หรือสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ เช่น อาคารสถานที่ วัด พิพิธภัณฑ์ ชุมชน ตลาด ฯลฯ หรือแม้แต่เทคนิควิธีการ เช่น การแสดง การจัดนิทรรศการ การสาธิต ฯลฯ สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นสื่อการสอนเพื่อผลแห่งการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะทุกสิ่งนับเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ตามหลักการของเทคโนโลยีการศึกษา สื่อต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวกลางในการส่งผ่านข้อมูลสารสนเทศ จากผู้สอนไปยังผู้เรียน หรือเป็นสิ่งที่ผู้เรียนใช้ศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง จึงมีนักวิชาการท่าน ต่าง ๆ ได้จำแนกสื่อการสอนตามประเภท ลักษณะและวิธีการใช้ (กิดานันท์, มะลิทอง, 2543, หน้า 15) ดังนี้

สื่อโสตทัศนเป็นสื่อที่นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มของสื่อการเรียนการสอน โดยเป็นสื่อที่บรรจุหรือถ่ายทอดข้อมูลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการได้ยินเสียงและเห็นภาพ สื่อที่ใช้กันมาแต่ดั้งเดิม เช่น หนังสือตำราเรียน ภาพ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ จะเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาได้ในตัวเอง ต่อมามีการใช้เทคโนโลยีในการประดิษฐ์อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดเนื้อหาและวัสดุที่ใช้กับอุปกรณ์เหล่านี้ โรเบิร์ต อี. เดอ คีฟเฟอร์ (Robert E. de Kieffer) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะที่ใช้ในการสื่อความหมายทางเสียงและภาพรวมเรียกว่า “สื่อโสตทัศน” (Audiovisual Materials) ในปัจจุบันมีสื่อโสตทัศนเพิ่มขึ้นหลายอย่าง จากสมัยที่ เดอ คีฟเฟอร์ ได้

กล่าวไว้ทั้ง 3 ประเภท ดังนี้ สื่อไม่ใช่เครื่องฉาย (Nonprojected Materials) เป็นสื่อที่ใช้การสื่อสารทางทัศนะ โดยไม่ต้องใช้เครื่องฉายร่วมด้วย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สื่อภาพ (illustrative materials) เป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้ในตัวเอง เช่น ภาพกราฟิก กราฟแผนภาพ แผนที่ของจริง ขอบจำลอง ฯลฯ กระดาษสาธิต (demonstration boards) ใช้ในการเสนอนำเสนอเนื้อหา เช่น กระดานชอล์ก-กระดานนิเทศ กระดานแม่เหล็ก กระดานผ้าสำลี ฯลฯ และกิจกรรม (Activates) เป็นเทคนิควิธีการเพื่อการเรียนรู้ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น สื่อใช้เครื่องฉาย (Projected Materials and Equipment) เป็นวัสดุและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการสื่อสารด้วยภาพหรือทั้งภาพและเสียง อุปกรณ์เครื่องฉาย มีทั้งระบบฉายตรงและฉายอ้อม เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาจากวัสดุแต่ละประเภทที่ใช้เฉพาะกับอุปกรณ์นั้น เพื่อให้เป็นภาพปรากฏขึ้นบนจอภาพ เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะใช้กับแผ่นโปร่งใส เครื่องฉายสไลด์ใช้กับแผ่นฟิล์มสไลด์ หรือให้ทั้งภาพและเสียง เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ใช้กับฟิล์มภาพยนตร์ เครื่องเล่นดีวีดีใช้กับแผ่น วิซีดีและดีวีดี เป็นต้น นอกจากนี้ ยังอาจรวมเครื่องถ่ายทอดสัญญาณ คือ เครื่องแอลซีดีที่ใช้ถ่ายทอดสัญญาณจากคอมพิวเตอร์หรือเครื่องเล่นวีซีดีเข้าไปในประเภทเครื่องฉายด้วยเนื่องจากนำสัญญาณภาพ จากอุปกรณ์เหล่านั้นขึ้นจอภาพ สื่อเสียง (Audio Materials and Equipment) เป็นวัสดุและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อ การสื่อสารด้วยเสียง อุปกรณ์เครื่องเสียงจะใช้ถ่ายทอดเนื้อหาจากวัสดุแต่ละประเภทที่ใช้เฉพาะกับอุปกรณ์นั้นเพื่อเป็นเสียงให้ได้ยิน เช่น เครื่องเล่นซีดีใช้กับแผ่นซีดี เครื่องเล่น/บันทึกเทปที่ใช้กับเทปเสียง หรืออาจเป็นอุปกรณ์ในการถ่ายทอดสัญญาณเสียงดัง เช่นวิทยุที่รับสัญญาณเสียงจาก แหล่งส่งโดยไม่ต้องใช้วัสดุใด ๆ ในการนำเสนอเสียง

กรมวิชาการ (2545, หน้า 181) ได้จำแนกสื่อการเรียนรู้ ออกตามลักษณะได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่แสดงหรือเรียบเรียง สาระความรู้ต่าง ๆ โดยใช้ตัวหนังสือเป็นสื่อในการแสดงความหมาย เช่น เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร บันทึก รายงาน ฯลฯ เป็นต้น
2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อที่ผลิตขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือโสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็น เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น แถบบันทึกภาพพร้อมเสียง (วิดีโอเทป) แถบบันทึกเสียงภาพนิ่ง สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน นอกจากนี้สื่อเทคโนโลยี ยังหมายถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ใน กระบวนการเรียนรู้ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น
3. สื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากสื่อ 2 ประเภทที่กล่าวไปแล้ว ยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี สื่อที่กล่าวนี้ ได้แก่

3.1 บุคคล หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอด สารความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น

3.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งมีอยู่ตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมรอบตัวผู้เรียน เช่น พืชผักผลไม้ ปรากฏการณ์ ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

3.3 กิจกรรม/กระบวนการ หมายถึง กิจกรรม หรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติการเผชิญสถานการณ์และ การประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น บทบาทสมมติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

4. วัสดุเครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งประดิษฐ์ขึ้นใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ รวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือช่าง เป็นต้น

ชม ภูมิภาค (2526, หน้า 19) ได้แยกสื่อการสอนได้ 3 ประเภท คือ

1. อุปกรณ์หรือเครื่องมือ (equipment หรือ hardware หรือ big media) เป็นเรื่องของเครื่องยนต์กลไกไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหลายพวกนี้จะต้องอาศัยสื่อประเภทวัสดุ (Software) เพื่อนำ สารใน Software ออกไปยังผู้รับสาร บรรดาสื่อประเภทหนัก ได้แก่ เครื่องฉายต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายเทปภาพ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องฉายภาพทึบแสง เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์ เครื่องบันทึกเทปเครื่องเล่นแผ่นเสียง

2. วัสดุ (material หรือ software หรือ small media) สื่อประเภทนี้ บางอย่างก็ใช้ทำงานได้เองในตัวของมันเอง บางอย่างก็ต้องใช้ร่วมกับอุปกรณ์อื่น เช่น ฟิล์มภาพยนตร์ ฟิล์มสตริป และสไลด์ แผ่นภาพโปร่งใส เทปบันทึกเสียง แผ่นเสียง เทปบันทึกภาพ บทเรียนที่ใช้กับเครื่องช่วยสอนหรือคอมพิวเตอร์บางชนิดก็ใช้ได้ในตัวของมันเอง เช่น ภาพ หุ่นจำลอง แผนที่ แผนภูมิ สื่อประเภทนี้ทำหน้าที่ประการสำคัญก็คือการเก็บข้อมูลเอาไว้ในรูปต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

3. วิธีการ (methods) สื่อประเภทนี้อาจจะเป็นการกระทำหรือเป็นการปฏิบัติการกระทำ หรือการปฏิบัติอาจจะใช้สื่อประเภทอื่นด้วยก็ได้หรือไม่ก็ได้ เช่น ละคร การสาธิต นิทรรศการ อื่น ๆ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521, หน้า 90) จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ ที่เรียกว่า “วัสดุ” ได้แก่ รูปภาพ แผนภูมิ ซอล์ก แบบเรียน ฟิล์มภาพยนตร์

2. เครื่องมือที่มีความคงทนถาวรซึ่งเรียกว่า “อุปกรณ์” ได้แก่ กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องฉาย เครื่องเสียงต่าง ๆ

3. กระบวนการและวิธีการซึ่งรวมทั้ง มีวิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ และกระบวนการที่เป็นอิสระคือ ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างใดเลย เช่น การสาธิต การทดลอง การฟังวิทยากร การศึกษานอกสถานที่

วิระไทยพานิช (2528, หน้า 55 - 57) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. โสตทัศนวัสดุ (audio-visual materials) หรือสื่อเบา (software) โสตทัศนวัสดุยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

1.1 สื่อชนิดที่ไม่สามารถเล่นได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยโสตทัศนอุปกรณ์ (equipment) หรือสื่อหนัก (Hardware) ช่วยนำเสนอ เช่น แผ่นโปรงแสง फिल्मภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริป ม้วนเทปเสียง ม้วนวิดีโอเทป แผ่นเสียง

1.2 สื่อชนิดที่สามารถนำเสนอได้ด้วยตนเอง เช่น กระดานดำ หรือกระดานขอลูกแผนที่และลูกโลก โปสเตอร์ ของจริง ของจำลอง ของตัวอย่าง กระดานผ้าสำลี กระดานนิเทศ ภาพต่างๆ สมุดภาพ การ์ตูน การ์ตูนเรื่อง แผนภาพ แผนภูมิ แผนสถิติ

2. โสตทัศนอุปกรณ์ (audio-visual equipments) หรือสื่อหนัก (hardware) ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์และอาศัยไฟฟ้าหรือถ่าน (Battery) ในการทำงาน สื่อชนิดนี้อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อุปกรณ์หรือเครื่องมือ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นประเภทเครื่องฉาย (projector equipments) และเครื่องเสียง (sound equipment) เช่น เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายฟิล์มสตริป เครื่องบันทึกเสียง เครื่องรับวิทยุ เครื่องฉายภาพโปรงแสง เครื่องฉาย ภาพทึบแสง เครื่องอ่านไมโครฟิล์ม และไมโครฟิช เครื่องฉายสไลด์ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เครื่องเทปบันทึกภาพ เครื่องรับโทรทัศน์ ระบบขยายเสียง ไมโครคอมพิวเตอร์

3. วิธีการสอนและเทคนิค (methods and techniques) ได้แก่ กระบวนการหรือวิธีการสอนต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดขึ้น เช่น การสาธิต การบรรยาย เกมจำลองการแก้ปัญหา การสอนรายบุคคล

การใช้สื่อการเรียนการสอน

การเรียนการสอนจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น หากอาจารย์รู้จักนำสื่อและอุปกรณ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน การใช้อุปกรณ์การสอนจะช่วยสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองระหว่างอาจารย์และนักศึกษามากขึ้น ทำให้บทเรียนมีความน่าสนใจ สนุกสนาน และเสริมความเข้าใจในบทเรียนได้ง่าย

การประยุกต์เอาเทคนิค วิธีการ แนวความคิด วัสดุ อุปกรณ์ และสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการนำหลักการที่ดึงมาจากวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เพื่อการออกแบบและส่งเสริมระบบการเรียนการ

สอนชั้นโดยเน้นที่วัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่สามารถวัดได้อย่างถูกต้องแน่นอน มีการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนมากกว่ายึดเนื้อหาวิชา มีการใช้การศึกษาเชิงปฏิบัติโดยผ่านการวิเคราะห์และการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ รวมถึงเทคนิคการสอนโดยใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ มากมายเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อการสอนต่าง ๆ ในลักษณะของสื่อประสม. และการศึกษาด้วยตนเอง (กิดานันท์ มะลิทอง, 2543, หน้า 4 - 5)

การใช้สื่อการเรียนการสอน มีข้อช่วยถึงเรื่องสำคัญ ๆ 3 ประการ คือ

1. การนำเอาเครื่องมือและอุปกรณ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่การนำเครื่องกลไกทั้งหลายมาใช้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนขึ้น เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง วิทยุและโทรทัศน์ เครื่องช่วยสอน เป็นต้น
2. การผลิตวัสดุ ได้แก่ การนำเอาวัสดุการสอนต่าง ๆ เช่น แผนภูมิ รูปภาพภาพโฆษณา มาใช้ ตลอดจนการผลิตตำรา แบบเรียน เอกสาร วัสดุ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ และแบบเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น
3. การใช้เทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ นอกจากการใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวแล้ว เทคโนโลยีการศึกษายังมีข้อช่วยครอบคลุมถึงการใช้เทคนิค และวิธีการใหม่ ๆ ในการเรียนการสอนด้วย เช่น ชุดการเรียนการสอน ศูนย์การเรียน การเรียนการสอนแบบไม่แบ่งชั้น การสอนเป็นคณะ การจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่น เป็นต้น

วิลโลว์ ดั้งทวดส์ตี ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า การใช้สื่อ หรือสื่อทัศนูปกรณ์ในการสอน จะทำให้อาจารย์สามารถสอนได้ครอบคลุมเนื้อหา และผู้เรียนสามารถเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง จึงพอจะสรุปประโยชน์ของสื่อการสอนที่มีต่อการเรียนการสอนเป็นข้อหลัก ๆ (วิลโลว์ ดั้งทวดส์ตี, 2536, หน้า 19) ดังนี้

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะมีความคิดรวบยอดเดียวกัน เกิดความหมายชัดเจนแก่นักศึกษา
2. ช่วยให้เรียนรู้ได้มากในเวลาที่มีจำกัด
3. ช่วยเพิ่มความสนใจในกิจกรรมการเรียน เป็นศูนย์รวมความสนใจ ทำให้นักศึกษามีความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น และมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน
4. ช่วยเพิ่มพูนความจำ
5. ช่วยส่งเสริมความคิด การแก้ปัญหาในกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา
6. ช่วยขจัดปัญหาในการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น ทำสิ่งซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น
7. ช่วยจัดระบบและเรียงลำดับข้อมูล ทำให้สะดวกในการใช้ เช่นฟิล์ม คอมพิวเตอร์
8. ช่วยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการเรียน และการสอบง่ายขึ้น

สรุปว่า การใช้สื่อการเรียนการสอน มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ อาจารย์ใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนการสอน เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน ฯลฯ ใช้สื่อเทคโนโลยีในการสอนทำให้เข้าใจง่าย นำสื่อที่อยู่ในสภาพแวดล้อมห้องเรียนมาใช้อย่างเหมาะสมกับรายวิชา นิสิตนำความรู้จากสื่อการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและคิดวิเคราะห์เรียนรู้ด้วยตนเองจากสภาพจริง

แนวคิดการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพราะการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่สามารถตรวจสอบได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ สามารถที่จะนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรรวมถึงการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นได้

ภัทธา นิคมานนท์ (2538, หน้า 8) ให้ความหมายของการวัดผลว่า เป็นการใช้เทคนิควิธีการซึ่งเรียกว่าเครื่องมือวัดอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อศึกษา ค้นหา หรือตรวจสอบคุณลักษณะของบุคคล ผลงานหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่มีความหมายแทนพฤติกรรมหรือคุณลักษณะของสิ่งของหรือบุคคลที่ต้องการศึกษา

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2542, หน้า 170) กล่าวถึงจุดประสงค์ของการประเมินผลการเรียนว่า ในบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอน จะเกี่ยวพันกับการประเมินผลผู้เรียนอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ตรวจสอบดูว่าผู้เรียนได้เรียนไปมากน้อยแค่ไหน ควรเพิ่มเติมอะไร แก้ไข ตอนไหน และปรับปรุงอะไรเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชานั้น ๆ บ้าง การประเมินลักษณะนี้มักเรียกกันว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2. การประเมินเพื่อดูว่าเมื่อสิ้นสุดการเรียนเรียนต่อภาคเรียนแล้ว ผู้เรียนประสบความสำเร็จอยู่ในระดับไหน ลักษณะนี้เรียกว่า การประเมินผลรวม (Summative Evaluation)

วิเชียร เกตุสิงห์ (2520, หน้า 65) กล่าวว่า การวัดผลการศึกษา มีคำสำคัญอยู่ 3 คำ คือ

1. การทดสอบ (Testing) หมายถึง กระบวนการวัดอย่างหนึ่ง อันจะได้มาซึ่งจำนวนหรือปริมาณ กระบวนการนี้ หมายถึง การใช้เครื่องมือชนิดหนึ่งไปเร็ว ทำให้เกิดการตอบสนอง การนำเครื่องมือไปเร้านั้นจะต้องมีปฏิริยาโต้ตอบออกมา ถึงจะถือว่าเป็นการทดสอบ และเรียกเครื่องมือที่ว่า แบบทดสอบ

2. การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่ง ตัวเลข จำนวน หรือปริมาตร ซึ่งจำนวนหรือปริมาณนั้นมีความหมายแทนพฤติกรรมอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงปฏิริยาโต้ตอบกาเร้าออกมา การวัดผลมักจะเป็นผลที่ได้มาจากการทดสอบ

3. การประเมินผล หรือ การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการทดสอบหรือการวัดผลมาประเมินค่า ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณของผู้ที่จะประเมินผล จะเห็นได้ว่า คำทั้งสามคำมีความสัมพันธ์กันกล่าวคือ การวัดผลมักจะใช้วิธีทดสอบ และผลจากการทดสอบจะนำไปสู่การประเมินผล

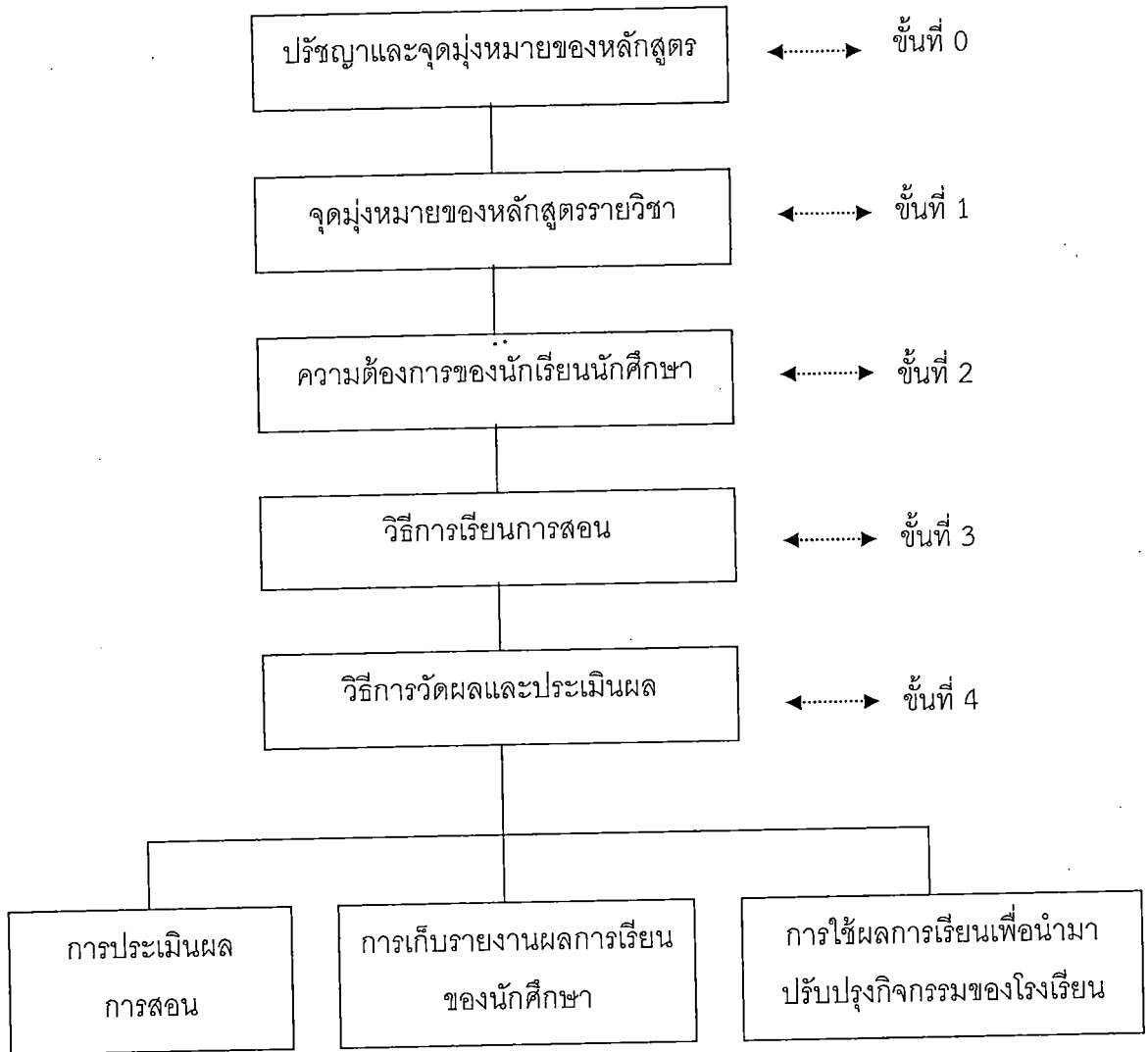
สุทนต์ ศรีไสย์ (2539, หน้า 38-39) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการทางการศึกษา ที่มุ่งรับข้อมูลย้อนกลับไปสู่ผู้เรียนว่าประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด กระบวนการนี้จะประสบความสำเร็จได้ดี ถ้ากระบวนการประเมินผลมีความตรงในเนื้อหาสูง มีความเที่ยงตามรูปแบบที่ใช้ในการประเมินตามปกติ

สมหวัง พิริยานูวัฒน์ (2526, หน้า 34) กล่าวถึงการประเมินผลว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งตอบคำถาม How Good ดังนั้น การประเมินจึงมีความหมาย 2 ประการ คือ

1. การประเมิน หมายถึง การตัดสินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
  2. การประเมิน หมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยในการตัดสินใจ
- ความมุ่งหมายของการประเมินผล

ความมุ่งหมายของการประเมินผล ได้แก่ การตัดสินทีราค่าสิ่งที่ได้รับการประเมินผลโดยนำค่าคะแนนหรือข้อมูลของสิ่งนั้นไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน และผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจว่าควรเลือกวิธีการอย่างไรดี และถ้าค้นพบข้อมูลที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการศึกษา จะทำให้การพัฒนาการเรียนการศึกษได้บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างสูงสุด

อำนาจ เลิศขันธ์ (2542, หน้า 8-12) ได้อธิบายกระบวนการเรียนการสอนให้เห็นเป็น
 แผนภูมิของขั้นตอนการเรียนการสอนไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการเรียนการสอนเพื่อการประเมินผล

ขั้นที่ 1 การประเมินผลในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรรายวิชา

การประเมินผลขั้นนี้ประเมินผลในแง่พฤติกรรม การพิจารณาประเมินผลในขั้นนี้ผู้ประเมินต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายที่เขียนไว้ครอบคลุมหรือไม่ ถูกหรือผิดอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ เพียงพอ หรือยัง ควรมีการแก้ไขอย่างไร

ขั้นที่ 2 การประเมินผลที่ความต้องการของนักเรียน นิสิต นักศึกษา

การประเมินผลควรต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน จะพบว่างานด้านการช่าง งานด้านเทคนิควิทยาการ ต่างก็ต้องการเรียนวิชาที่แตกต่างกันตามความสนใจของแต่ละบุคคล การประเมินผลควรเลือกการใช้โมเดลที่เหมาะสม

ขั้นที่ 3 การประเมินผลในวิธีการเรียนการสอน

การประเมินผลในวิธีการเรียน ผู้ประเมินควรต้องคำนึงถึงเรื่องปรัชญาของการจัดการศึกษา ในระดับชั้นต่าง ๆ หลักการประเมิน มีดังนี้ คือ

1. ผู้สอนควรใช้วิธีการจัดการการเรียนการสอนหลาย ๆ รูปแบบ ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของแต่ละบท แต่ละวิชา เพื่อให้เกิดผลของการจัดการศึกษาสูงสุด
2. ผู้สอนควรต้องมีการใช้วิธีประเมินผลในรายวิชาทั้งแบบการประเมินโดยส่วนรวม และการประเมินแบบส่วนย่อย และประเมินตนเอง เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนที่ได้จัดกระทำไปแล้วให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็เกินไปเพื่อลดข้อผิดพลาดในส่วนที่พึงปรารถนาให้น้อยที่สุด

ขั้นที่ 4 การประเมินผลในวิธีการวัดผลและการประเมินผล

การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยปกติแล้วมักใช้เครื่องมือวัดผลที่เป็นแบบทดสอบประเภทต่าง ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือวัดผลให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และสามารถวิจัยแบบทดสอบเพื่อวัดผลอย่างอื่นด้วย ดังนั้น การสร้างเครื่องมือวัดผลและการพิสูจน์ค่าความเที่ยงตรง ให้มีค่าสูงสุดอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

ความสำคัญของการประเมินผล

การประเมินผลเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเป็นกระบวนการที่สามารถทำให้ทราบว่าการจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพหรือไม่ บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมากน้อยเพียงใด สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงหลักสูตรรวมทั้งการจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น อำนวย เลิศชัยนดี (2542, หน้า 20-21) พบว่า ระบบการประเมินผลมีความสำคัญ ดังนี้

1. ระบบการประเมินผลก่อให้เกิดการดำเนินงานของโครงการเป็นไปอย่างสมบูรณ์แบบ
2. ระบบการประเมินผลก่อให้เกิดขั้นตอนการดำเนินงานเป็นไปอย่างดีไม่มีอุปสรรค
3. ระบบการประเมินผลก่อให้เกิดระบบการตรวจสอบผลกระทบจากการดำเนินงานของ

โครงการ

4. ระบบการประเมินผลก่อให้เกิดการวางแผนดำเนินการของโครงการแบบมหภาค และยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโครงการจุลภาคทั้งหลายทั้งปวง

5. ระบบการประเมินผลก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลากรในองค์กร ก่อให้เกิดพลังงานแห่งความสามัคคีธรรมอันเป็นความเมตตาที่จะให้กิจการต่าง ๆ ขององค์กรบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

วัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินผล

การวัดผลการศึกษามีวัตถุประสงค์ในการสอบวัดต่างกัน อาจนำไปใช้ประโยชน์ต่างกัน วัตถุประสงค์ของการวัดผลทางการศึกษาแบ่งได้ ดังนี้ (สุมาลี จันทรชลอ, 2544, หน้า 15-16)

1. วัดเพื่อจัดตำแหน่ง (Placement) การสอบเพื่อให้รู้ว่าผู้สอบมีความสามารถอยู่ในระดับใดของกลุ่ม การวัดในลักษณะนี้มีค่าการเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สอบหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดภายนอก

2. วัดเพื่อการเปรียบเทียบ (Assessment) เป็นการวัดเพื่อบอกให้รู้ว่าผู้สอบแต่ละคนพัฒนาจากเดิมมากน้อยเพียงใด การเปรียบเทียบในการสอบจึงมักเป็นการเปรียบเทียบกับตัวของผู้สอบเอง ผลจากการสอบจึงเป็นประโยชน์โดยตรงกับผู้สอบ และสามารถนำมาเพื่อพัฒนาตนเอง

3. วัดเพื่อทำการวินิจฉัย (Diagnosis) เป็นการค้นหาข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างละเอียดถึงสาเหตุของข้อบกพร่อง โดยปกติจะสร้างเครื่องมือเพื่อจุดประสงค์โดยเฉพาะ เพื่อสามารถบอกได้ว่าการที่ผู้เรียนตอบเช่นนั้นในแต่ละข้อเป็นข้อบกพร่องด้านใด การสอบจะนำไปแก้ไขข้อบกพร่องด้านนั้น

4. วัดเพื่อการพยากรณ์ (Prediction) วัตถุประสงค์ของการวัดประเภทนี้เป็นการนำผลไปใช้ในอนาคต เพื่อเป็นข้อมูลว่าผู้สอบมีความสามารถเท่าไร และควรจะเรียนหรือทำอะไรได้ดีมากน้อยเพียงใดในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการแนะแนว

5. วัดเพื่อการประเมินผล (Evaluation) เป็นการวัดเพื่อสรุปผล เพื่อประเมินหรือตีค่าความสามารถผู้สอบ ในแง่มุมกลับกันผลการประเมินอาจบอกถึงประสิทธิผลของการจัดการศึกษาด้วย โดยให้ข้อมูลว่าผู้สอบมีความสามารถบรรลุผล ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

บุญธรรม กิจปริตธาวิสุทธิ (2533, หน้า 182) พบว่า การประเมินผลการเรียนที่ปฏิบัติอยู่ในสถานศึกษาต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน หรือการประเมินผลก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลระหว่างการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ หรือเมื่อสอนผ่านไประยะเวลาหนึ่ง จบบทเรียนหรือตอนหนึ่ง เพื่อค้นหาว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรไปมากน้อยเพียงใด บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ผู้สอนจัดเนื้อหา ประสบการณ์ และวิธีการสอนเหมาะสมเพียงใด แล้วนำผลประเมินที่ได้ไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

2. เพื่อตัดสินผลการเรียนหรือการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดการสอนในแต่ละระยะ เช่น กลางภาค ปลายภาค ปลายปี เป็นต้น เพื่อดูว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์เท่าใด บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

หลักการวัดและประเมินผล

สุมาลี จันทร์ชลอ (2544, หน้า 13-14) กล่าวถึงการดำเนินการวัดผลว่า ควรคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้

1. วัดให้ตรงจุดประสงค์ หากวัดไม่ตรงวัตถุประสงค์ จะไม่สามารถสื่อความหมายเกี่ยวกับปริมาณหรือขนาดของสิ่งที่วัดได้
  2. ใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เครื่องวัดไม่ว่าจะเป็นแบบใดต้องมีคุณภาพ คือ วัดได้เที่ยงหรือมีความเที่ยง (Reliability) สูง วัดได้ครบถ้วน มีความตรง (Validity) กับวัตถุประสงค์หรือสิ่งที่ต้องการวัด เครื่องมือที่ใช้วัดมีความเป็นปรนัย (Objectivity)
  3. แปลผลได้ถูกต้อง ผลจากการวัดส่วนมากจะเป็นคะแนนหรือระดับคะแนน ถ้าเครื่องมือวัดดีคะแนนที่ได้เป็นตัวแทนประชากรของสิ่งที่ต้องการวัดคะแนนจะมีความตรงและมีความหมายเมื่อนำไปใช้เปรียบเทียบกับกลุ่มหรือเกณฑ์
  4. ใช้ผลการจัดให้ค้ำค่าถ้าเครื่องมือวัดมีคุณภาพ ผลการวัดอาจเป็นดัชนีบอกความสามารถของผู้สอบ และหากใช้ข้อมูลเป็นจะสามารถเป็นเครื่องมือบอกจุดเด่น จุดด้อยของผู้สอบ
- อำนาจ เลิศขยันดี (2542, หน้า 37-39) ได้สรุปหลักการประเมินผล เป็นขั้นตอนไว้ดังนี้
1. จะประเมินอะไร
  2. เตรียมเครื่องมือวัดผลไว้พร้อมหรือไม่
  3. ผู้ประเมินมีความรอบคอบและระมัดระวังในเรื่องขีดจำกัดของเครื่องมือวัดผล
  4. มีความระมัดระวังในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
  5. การใช้การประเมินผลเป็นระบบตรวจสอบข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องคุณค่าและคุณธรรมด้วย

สรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่อง เป็นระบบที่ได้มาตรฐานเพื่อนำไปพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากร การตรวจสอบต้องมีการวางแผนให้รอบคอบเพื่อโอกาสสำเร็จของการประเมินผลสูงสุด

ระบบของการประเมินผล

หลังจากได้ข้อมูลจากการวัดผลแล้ว ผู้วัดจะนำมาแปลผล ในปัจจุบันมีระบบของการวัดและประเมินผลทางการศึกษาอยู่ 2 ระบบ คือ (สมบุญธรรม ชิตพงษ์, 2536, หน้า 487-488)

1. ระบบอิงเกณฑ์ เป็นระบบที่มุ่งเน้นการกำหนดเกณฑ์ในการยอมรับว่าคุณคนมีความสามารถหรือคุณลักษณะที่ต้องการ แล้วพัฒนาบุคคลให้ถึงเกณฑ์กำหนดดังกล่าว การประเมินแบบระบบอิงเกณฑ์จึงมุ่งวัดและประเมินผู้เรียนว่ามีความสามารถตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด
2. ระบบอิงกลุ่ม เป็นระบบที่มุ่งเน้นการเปรียบเทียบความสามารถหรือคุณลักษณะของบุคคล โดยอาศัยกลุ่มอ้างอิงเป็นหลัก การประเมินแบบระบบอิงกลุ่มมุ่งวัดและประเมินการเปรียบเทียบความสามารถของผู้เรียนว่าเด่นหรือด้อยกว่าผู้อื่นในกลุ่มเพียงใด

ประเภทของการประเมิน

ในการประเมินผล สุนทร โคตรบรรเทา (2535, หน้า 122-146) ได้จำแนกการประเมินผลออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. ข้อสอบแบบอัตนัย เป็นการวัดความสามารถของผู้เรียนในการเรียบเรียงคำตอบและเรียงความ ยังวัดทัศนคติ ค่านิยม และความคิดเห็นในทางอ้อม ในระดับอุดมศึกษาถือว่าการใช้ภาษาและการเสนอแนวความคิดออกมาเป็นคำพูดได้นั้น เป็นความสามารถทางวิชาการที่มีค่ามาก และการสอบแบบอัตนัยยังส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนที่พึงประสงค์ได้มากกว่าวิธีอื่น ข้อสอบแบบอัตนัยมักมีคำถามอยู่ 2 ประเภท คือ

1.1 แบบคำตอบขยาย เป็นการทดสอบความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง และความสามารถในการเสนอความคิดและจัดลำดับแนวความคิด การชี้ความสำคัญของแนวความคิด และการเสนอแนวความคิด ในภาษาที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน

1.2 แบบคำตอบจำกัด เป็นการทดสอบความรู้ที่ต้องการคำตอบจำกัด คำตอบจำกัดกำหนดขอบเขตของคำตอบที่แน่นอน และลำดับของคำตอบที่ต้องการไว้

2. ข้อสอบแบบตอบสั้น เป็นข้อสอบที่ต้องการคำตอบสั้น คำตอบที่เป็นไปได้มากกว่าหนึ่งหรือกระบวนการตอบมีหลายวิธี สามารถกำหนดเวลาได้แน่นอนกว่าแบบอัตนัย ข้อจำกัดของข้อสอบแบบตอบสั้น คือ ไม่เหมาะสำหรับทดสอบผลการเรียนที่ซับซ้อน

3. ข้อสอบแบบปรนัย หรือข้อสอบแบบเลือกตอบ เพราะรวมข้อสอบรูปแบบอื่นเข้าไปได้อีก เช่น ข้อสอบถูกผิด และข้อสอบแบบจับคู่ คุณลักษณะของข้อสอบแบบปรนัย คือ การให้คะแนนมีความเชื่อมั่นสูง เสร็จเร็วใช้เวลาน้อย และออกได้คลุมเครืออย่างกว้าง ลดเวลาในการเตรียมข้อสอบในระยะยาวได้อีก

4. การสังเกตโดยตรง จะเกี่ยวกับทักษะทางวิชาการหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวในสภาพที่เป็นจริง ในสถานการณ์จำลอง หรือในระหว่างการสอนอาจเป็นวิธีการประเมินทักษะที่เชื่อถือได้มากที่สุด ในด้านวิชาการจำเป็นต้องประเมินผลการเรียนของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ถ้าต้องการแสดงให้ผู้เรียน

เห็นความมุ่งมั่นของผู้สอนต่อทักษะเหล่านี้ ดังนั้น ต้องมีข้อมูลซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลย้อนกลับมากกว่า การตัดสินใจที่สำคัญ

5. การสอบปากเปล่า เป็นการสอบที่ให้ผู้สอนมีอิสรภาพในการเปลี่ยนคำถามสำหรับถาม ผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกันออกไป และมักจะใช้ความลำเอียงส่วนตัวได้ ซึ่งทำให้ขาดความเชื่อมั่นอย่างมาก

6. การประเมินผลภาคปฏิบัติแบบมีโครงสร้าง เป็นวิธีหนึ่งที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ จากการสอบภาคปฏิบัติทางการแพทย์แบบมีโครงสร้างเป็นปรนัย เป็นโครงสร้างทางการบริหารซึ่งนำมาทดสอบหลายวิธีมารวมกัน เป้าหมาย คือ เพื่อทดสอบทักษะต่าง ๆ ให้เป็นปรนัย

7. การประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง หมายถึงระบบการประเมินผลการเรียนซึ่งผู้เรียนมีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างเกณฑ์และมาตรฐานในการเรียนของตนเอง ตลอดจนการตัดสินระดับที่ต้องการเรียนหรือทำให้ได้

จะพบว่า ในปัจจุบันสถานศึกษาระดับอุดมศึกษานิยมประเมินผลนิสิต นักศึกษาของตนเอง โดยใช้รูปแบบการสอบแบบอัตนัย และปรนัย กันเป็นส่วนใหญ่อาจเป็นเพราะมีความสะดวก และมีเข้าใจในรูปแบบการสอบของทั้งสองดีกว่าการทดสอบแบบอื่น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิลาสินี ป้องศรี และสุลาวีวรรณ ขอบสงวน (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคาดหวัง และการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ตามทัศนะของนักศึกษาสาขาการศึกษา ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547 พบว่า นักศึกษาสาขาการศึกษา ชั้นปีที่ 1 มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ทั้งภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ทั้งภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคาดหวังและการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ พบว่านักศึกษามีทัศนะเกี่ยวกับความคาดหวังแตกต่างจากการปฏิบัติจริง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษามีทัศนะเกี่ยวกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าปกติ

วิศิษฐ์ อิศระดำรง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพและความคาดหวังการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดอุดรธานี พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนสุขศึกษา ในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กมีการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอน พบว่า

โรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีความคาดหวังอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง พบว่า ไม่แตกต่าง ส่วนสภาพและความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอน สุขศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีระดับความคาดหวังในการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าระดับสภาพการจัดการเรียนการสอน

ศศิวิมล มีอำพล และภาคภูมิ วนิชธนานนท์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของมหาบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโททางการบัญชี พบว่า พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความเห็นเฉลี่ยในระดับเห็นด้วยมาก สำหรับวิชาที่ใช้ในการสอบประมวลความรู้จำนวน 3 วิชามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด มหาบัณฑิตส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อความคาดหวังและความพึงพอใจต่อวิชาในหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิตในระดับมากที่สุด ส่วนความคิดเห็นต่อความคาดหวังและความพึงพอใจต่อความเพียงพอและคุณภาพในด้านการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการให้บริการห้องสมุดอยู่ในระดับมาก จากการทดสอบทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังและความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต ทางด้านความทันสมัยของเนื้อหาด้านความรู้ทางทฤษฎีที่ได้รับ ด้านประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานจริง ด้านคุณภาพของคณาจารย์ ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางด้านการให้บริการของห้องสมุด เมื่อทดสอบความพึงพอใจของมหาบัณฑิตจำแนกตามเพศและรายได้ในทุกด้านไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิภาดา คุปตานนท์ (2534) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ ตามการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ พบว่า จากผลการวิจัยนี้แม้ว่าความคาดหวังของนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์จะไม่มี ความแตกต่างกันอย่างชัดเจน จนถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติ แต่ก็มีข้อที่น่าสังเกตหลายประการ ที่น่าจะนำมาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตัวอาจารย์ และ ต่อมหาวิทยาลัย ดังนี้คือ 1) บทบาทด้านการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังในระดับมาก และมากที่สุดในเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน ส่วน การปฏิบัติจริงมีอยู่ในระดับ มากและน้อย ดังนั้นอาจารย์ควรใช้อุปกรณ์การสอนให้ เหมาะสมและมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมสร้าง ให้มีสื่อการสอนแบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น มีห้องฉายวีดีโอ ห้องฉายภาพยนตร์ ห้องทดลองปฏิบัติการ เป็นต้น ส่วนการใช้ภาษาที่สื่อความหมายที่ถูกต้องทั้งการพูดและการเขียน นักศึกษามีความคาดหวังในระดับมากและมากที่สุด ในเรื่องการใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสม กับเนื้อหาวิชาที่สอน ส่วนการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมากและน้อย ดังนั้นอาจารย์ควรจะปรับปรุงในด้านการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับพื้นฐานของนักศึกษา นอกจากนี้พบว่า นักศึกษามีความต้องการให้อาจารย์จัดทำตำราเอกสารและคู่มือในแต่ละวิชาที่ตน

รับผิดชอบ ด้วยความคาดหวังในระดับมากและมากที่สุด 2) บทบาทด้านการวัดผลการเรียน พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังในระดับมาก และมากที่สุดในเรื่องการใช้วิธีการวัดผลและประเมินผลหลาย ๆ วิธี ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน และเรื่องการนำผลการวัดผลและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียน การสอน นอกจากนี้ นักศึกษามีความ คาดหวังในระดับมากที่สุดในเรื่องการให้ คะแนนอย่าง ถูกต้องยุติธรรม ในเรื่องดังกล่าวนี้แนวทางปรับปรุงแก้ไขทางหนึ่งที่จะช่วยได้ คือ ควรมีระบบการ สอบซ่อม ในกรณีที่นักศึกษาส่วนใหญ่สอบ ไม่ผ่านใน การสอบคราวปกติ ทั้งนี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ ปรับปรุงตนเองและยังทำให้นักศึกษาไม่ เสียเวลาในการเรียนซ้ำอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การสอบซ่อม ควรมีหลักเกณฑ์ที่มี มาตรฐาน มิฉะนั้นนักศึกษาก็จะไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการสอบภาคปกติ เพราะคิดว่าถ้าสอบไม่ผ่านก็มีโอกาส สอบซ่อมได้อีก 3) บทบาทด้านการให้คำปรึกษา พบว่า .. นักศึกษามีความคาดหวังในระดับมากที่สุดที่จะให้ อาจารย์แนะนำเกี่ยวกับระบบการลงทะเบียนอย่าง ครบถ้วนถูกต้อง ดังนั้น อาจารย์ควรจะศึกษาระบบ การลงทะเบียนในแต่ละภาคการศึกษาอย่าง ละเอียด และควรมีการประชุมในระดับคณะในเรื่องการ ลงทะเบียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน มหาวิทยาลัยก็อาจช่วยโดยการจัดทำคู่มือการลงทะเบียนในแต่ละภาคการศึกษา 4) บทบาทด้านการ พัฒนาตนเอง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความคาดหวังในระดับมากใน เรื่อง การให้อาจารย์รับฟังคำ วิพากษ์วิจารณ์และนำมาปรับปรุงตนเอง การประเมินผลและปรับปรุง การทำงานของตนเอง ตลอดเวลา การคิดเทคนิคและวิธี การสอนหรือประดิษฐ์ผลงานแปลกใหม่มาใช้ในการเรียนการสอน และการนำผลการ ทดลองมาปรับปรุง และเผยแพร่ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ดังนั้น อาจารย์ ควรชวนช่วยหาแหล่งสนับสนุนด้านเงินทุนในการศึกษาวิจัยและทดลอง แล้วนำมาเผยแพร่ ให้เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษา ส่วนมหาวิทยาลัยควรจะกระตุ้นให้ อาจารย์เข้าร่วมอบรมสัมมนาและหา เทคนิคในการจูงใจให้อาจารย์ผลิตผลงานใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาและมหาวิทยาลัย

5) บทบาทด้านการส่งเสริมกิจกรรมนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีความคาดหวังในระดับมาก ที่จะให้ อาจารย์เปิดโอกาสให้ทำงานเป็นกลุ่ม การแนะนำวิธีการดำเนิน กิจกรรม และอธิบายจุดมุ่งหมายของ การทำกิจกรรม ดังนั้นอาจารย์ควรส่งเสริม กิจกรรมนักศึกษาโดยการศึกษาความสนใจของนักศึกษา ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และอธิบายจุดมุ่งหมายของการทำกิจกรรมที่นักศึกษาสนใจ ตลอดจน วิธีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะการดำเนินกิจกรรมจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับ ความสนใจของนักศึกษาเป็นสำคัญ 6) คุณลักษณะของอาจารย์ พบว่า นักศึกษาต้องการอาจารย์ที่มีความรู้ทางวิชาการดี มี ประสบการณ์ในการสอน และมีความรับผิดชอบ ดังนั้นอาจารย์ควรจะ เสริมสร้างความรู้ทางวิชาการ อย่างสม่ำเสมอและทำงานด้วยความเสียสละและรับผิดชอบส่วนทาง วิทยาลัยควรจะมึระบบการ สรรหาบุคลากรด้านอาจารย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการสอนและมีความตั้งใจจริงที่จะมาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ อนึ่งข้อเสนอแนะ

ดังกล่าวได้จากผลของการวิจัย ซึ่งอาจมีข้อโต้แย้งได้ ทั้งนี้เป็นธรรมดา ของบุคคลที่ย่อมมีความคิดเห็น
แตกต่างกัน แต่หากผู้ใดเห็นสอดคล้องด้วยและนำไปปฏิบัติ ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นย่อมมีต่อตัวท่านเอง
และแน่นอนว่าย่อมส่งผลถึงมหาวิทยาลัยต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เพื่อศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา และเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา วิธีดำเนินการวิจัยจะได้นำเสนอเป็นลำดับดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี ชั้นปีที่ 1-4 ทั้งนิสิตภาคปกติ และนิสิตภาคพิเศษ จำนวน 484 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะของเครื่องมือในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้
ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check-list) เพื่อทราบตัวแปรอิสระเกี่ยวกับเพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน เกรดเฉลี่ย รายวิชาที่เข้าใจเนื้อหา และรายวิชาที่ไม่เข้าใจเนื้อหา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคาดหวัง 4 ด้าน คือ คุณลักษณะของอาจารย์ การจัดการเรียนการสอน สื่อประกอบการสอน และการวัดและประเมินผล มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อความจำนวน 38 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

ระดับความคาดหวัง	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

ผู้วิจัยได้กำหนดกฎเกณฑ์โดยใช้คะแนนเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ระดับความคาดหวัง
1.00 – 1.49	น้อยที่สุด
1.50 – 2.49	น้อย
2.50 – 3.49	ปานกลาง
3.50 – 4.49	มาก
4.50 – 5.00	มากที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-ended questionnaire) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.

แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น และได้รับการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย 3 ท่าน ประกอบไปด้วย ดร.ศักดิ์นา บุญเปี่ยม, ดร.ประชา อินัง และดร.บุญรอด บุญเกิด

นอกจากนี้จะทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยใช้การเก็บตัวอย่างมา 30 ชุดและนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้ค่าเกณฑ์ยอมรับที่มากกว่า 0.750 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Validity) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ ได้ค่าดังนี้คือ 0.963 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสถิติที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ คือ สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) เป็นสถิติที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากร ซึ่งประกอบไปด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution), ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการทดสอบสมมุติฐาน สถิติที่ใช้คือ Chi - Square

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนา และปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบบสอบถาม โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size)
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
SD	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน เกรดเฉลี่ย และรายวิชาที่เคยเรียนผ่านมาในรายวิชาของภาควิชาฯ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมุติฐาน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม
ตัวแปรด้าน เพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน เกรดเฉลี่ย และรายวิชาที่เคย
เรียนผ่านมาในรายวิชาของภาควิชา

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ (N = 484)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	144	29.8
หญิง	340	70.2
รวม	484	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างของนิสิตที่ตอบแบบสอบถาม เป็นหญิง
ร้อยละ 70.2 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 29.8

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา (N = 484)

ชั้นปีที่ศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	142	29.3
ชั้นปีที่ 2	135	27.9
ชั้นปีที่ 3	125	25.8
ชั้นปีที่ 4	82	16.9
รวม	484	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำแนกตามชั้นปีที่ศึกษา
มากที่สุด ได้แก่ ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 29.3 รองลงมา ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 27.9 และชั้นปีที่ตอบ
แบบสอบถามน้อยที่สุด ได้แก่ ชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 16.9

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระบบการเรียน (N = 484)

ระบบการเรียน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ภาคปกติ	262	54.1
ภาคพิเศษ	222	45.9
รวม	484	100

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม ที่เรียนภาคปกติ ร้อยละ 54.1 และภาคพิเศษ ร้อยละ 45.9

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเกรดเฉลี่ย (N = 484)

เกรดเฉลี่ย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2.01 – 2.50	11	2.3
2.51 – 3.00	99	20.5
3.01 – 3.50	200	41.3
3.51 – 4.00	174	36.0
รวม	484	100.0

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย พบว่า นิสิตได้เกรดเฉลี่ย 3.01 – 3.50 มากที่สุด ร้อยละ 41.3 รองลงมา นิสิตได้เกรดเฉลี่ย 3.51 – 4.00 ร้อยละ 36 และนิสิตได้เกรดเฉลี่ย 2.01 – 2.50 น้อยที่สุด ร้อยละ 2.3

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายวิชาที่เข้าใจเนื้อหา (N = 484)

รายวิชาที่เข้าใจเนื้อหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความจริงและความหมายของชีวิต	20	4.1
จริยศาสตร์	32	6.6
จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม	21	4.3
ญาณวิทยา	9	1.9
ตรรกศาสตร์เบื้องต้น	37	7.6
ตรรกศาสตร์สัญลักษณ์	6	1.4
ปรัชญาการศึกษา	5	1.0
ปรัชญาจีน-ญี่ปุ่น	15	3.1
ปรัชญาตะวันตก	9	1.9
ปรัชญาไทย	6	1.2
ปรัชญาเบื้องต้น	42	8.7
ปรัชญาสังคมการเมือง	8	1.7
ปรัชญาอินเดีย	14	2.9
พุทธศาสนาเถรวาท	35	7.2
พุทธศาสนาในประเทศไทย	25	5.2
พุทธศาสนamahayan	37	7.6
พุทธเศรษฐศาสตร์	10	2.1
มนุษย์กับทักษะการคิด	28	5.8
มนุษยศาสตร์เชิงบูรณาการ	27	5.6
ศาสนาคริสต์และอิสลาม	10	2.1
ศาสนาเบื้องต้น	69	14.3
สมาธิ	5	1.0
สุนทรียศาสตร์	7	1.4
อภิปรัชญา	6	1.2
รวม	484	100.0

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจเนื้อหาในรายวิชาศาสนาเบื้องต้น มากที่สุดร้อยละ 14.3 รองลงมา นิสิตมีความเข้าใจรายวิชาปรัชญาเบื้องต้น ร้อยละ 8.7 และนิสิตที่มีความเข้าใจน้อยที่สุดในรายวิชา ปรัชญาการศึกษาและรายวิชาสมาธิ ร้อยละ 1.0

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา (N = 484)

รายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
-	13	2.7
ความจริงและความหมายของชีวิต	31	6.4
จริยศาสตร์	8	1.7
จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม	1	0.2
ญาณวิทยา	53	11.0
ตรรกศาสตร์สัญลักษณ์	8	1.7
ตรรกศาสตร์เบื้องต้น	82	16.9
ตรรกศาสตร์สัญลักษณ์	46	9.5
ปรัชญาการศึกษา	3	0.6
ปรัชญาจีน-ญี่ปุ่น	10	2.1
ปรัชญาตะวันตก	4	0.8
ปรัชญาไทย	4	0.8
ปรัชญาเบื้องต้น	78	16.1
ปรัชญาสังคมการเมือง	5	1.0
ปรัชญาอินเดีย	33	6.8
พุทธศาสนาเถรวาท	15	3.1
พุทธศาสนาในประเทศไทย	6	1.2
พุทธศาสนมหายาน	13	2.7
พุทธเศรษฐศาสตร์	3	0.6
มนุษย์กับทักษะการคิด	14	2.9
มนุษยศาสตร์เชิงบูรณาการ	8	1.7

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา (N = 484)
(ต่อ)

รายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศาสนาเบื้องต้น	26	5.4
สุนทรียศาสตร์	3	0.6
อภิปรัชญา	17	3.5
รวม	484	100.0

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามไม่ค่อยมีความเข้าใจเนื้อหาในรายวิชาตรรกศาสตร์เบื้องต้น มากที่สุดร้อยละ 16.9 รองลงมา นิสิตไม่ค่อยมีความเข้าใจรายวิชาปรัชญาเบื้องต้นร้อยละ 16.1 และนิสิตไม่ค่อยมีความเข้าใจน้อยที่สุดในรายวิชา จริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม ร้อยละ 0.2

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญา ต่อการจัดการเรียนการสอน

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และอันดับความเหมาะสมของภาพรวมระดับความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน รายข้อในภาพรวม (N = 484)

หัวข้อ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความ คาดหวัง	อันดับ
ด้านคุณลักษณะของอาจารย์	4.17	0.42	มาก	1
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	3.98	0.43	มาก	2
ด้านสื่อประกอบการสอน	3.76	0.56	มาก	4
ด้านการวัดและการประเมินผล	3.85	0.46	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.94	0.37	มาก	-

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มีความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับ 3.94 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะของอาจารย์อยู่ในอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.17 ด้านกิจกรรมการ

เรียนการสอนอยู่ในอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.98 และด้านการวัดและการประเมินผลในอันดับที่ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.85

ตารางที่ 8 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ (N = 484)

หัวข้อ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคาดหวัง	อันดับ
ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจน	3.97	0.59	มาก	7
ความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	3.92	0.61	มาก	8
ความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอน	4.16	0.63	มาก	5
ความรับผิดชอบในการสอนเนื้อหาวิชาอย่างครบถ้วน	4.11	0.61	มาก	6
เข้า-เลิกสอนตรงเวลา	3.91	0.80	มาก	9
มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนิสิต	4.26	0.81	มากที่สุด	3
ยอมรับฟังความคิดเห็นของนิสิต	4.43	0.67	มากที่สุด	1
ให้คำแนะนำ/ความช่วยเหลือแก่นิสิตที่มีปัญหาในการเรียน	4.35	0.66	มากที่สุด	2
มีการผ่อนปรน/ยืดหยุ่น กฎระเบียบตามความเหมาะสม	4.21	0.69	มากที่สุด	4
มีบุคลิกลักษณะ (การแต่งกาย, กิริยาท่าทาง, น้ำเสียง) ที่กระตุ้นบรรยากาศในการเรียน	4.26	0.81	มากที่สุด	3
รวมเฉลี่ย	4.17	0.42	มาก	-

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มีความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านคุณลักษณะของอาจารย์อยู่ในระดับ 4.17 จำแนกเป็นรายข้อพบว่า ยอมรับฟังความคิดเห็นของนิสิตอยู่ในอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.43 ด้านการให้คำแนะนำ/ความช่วยเหลือแก่นิสิตที่มีปัญหาในการเรียน ในอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.35 และด้านบุคลิกลักษณะ (การแต่งกาย, กิริยาท่าทาง, น้ำเสียง) ที่กระตุ้นบรรยากาศในการเรียน ในอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.26

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและ
ปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน (N = 484)

หัวข้อ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความ คาดหวัง	อัน ดับ
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายใน/ ภายนอกห้องเรียนอย่างเหมาะสม	3.89	0.64	มาก	8
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับ การช่วยเหลือ/การให้บริการแก่ชุมชน	4.09	0.69	มาก	3
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียน สนใจในบทเรียน	3.86	0.68	มาก	9
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ เนื้อหาวิชา	4.01	0.64	มาก	5
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.01	0.61	มาก	5
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ความเป็นผู้นำของผู้เรียนและให้มีความ รับผิดชอบ	3.95	0.64	มาก	7
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียน รู้จักค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง	4.08	0.63	มาก	4
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียน ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.10	0.66	มาก	2
เอกสารประกอบการสอนที่เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา	3.85	0.73	มาก	10
เตรียมการสอนและจัดการสอนเหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ	3.97	0.65	มาก	6
กระตุ้นให้นิสิตรู้จักวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และ อภิปรายอย่างมีเหตุผล	4.11	0.67	มาก	1
การตั้งประเด็นปัญหาเพื่อให้นิสิตร่วมกันอภิปราย	4.09	0.69	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.98	0.43	มาก	-

ตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มีความคาดหวังของนิสิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับ 3.98 จำแนกเป็นรายข้อพบว่า การกระตุ้นให้นิสิตรู้จักวิเคราะห์ วิจัย และอภิปรายอย่างมีเหตุผลอยู่ในอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.11 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ในอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.10 และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ/การให้บริการแก่ชุมชน ในอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.09

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อประกอบการสอน (N = 484)

หัวข้อ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคาดหวัง	อันดับ
การจัดสัดส่วนอุปกรณ์ที่เหมาะสมและพร้อมในการใช้งาน	3.71	0.70	มาก	6
ความทันสมัยของอุปกรณ์ในการเรียนการสอน	3.71	0.71	มาก	6
ความทันสมัยของเนื้อหาในหนังสือที่ใช้ในการเรียนการสอน	3.74	0.71	มาก	4
จำนวนอุปกรณ์การเรียนการสอนต่อจำนวนผู้เรียนอย่างเพียงพอ	3.73	0.75	มาก	5
การใช้สื่อเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา	3.87	0.68	มาก	1
สื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัย	3.83	0.73	มาก	2
การกระตุ้นให้นิสิตได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประกอบการเรียนและนำเสนองาน	3.75	0.78	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.76	0.56	มาก	-

ตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มีความคาดหวังของนิสิต ภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อประกอบการสอนอยู่ในระดับ 3.76 จำแนกเป็นรายข้อพบว่า การใช้สื่อเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลาอยู่ในอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.87 ด้านการสื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอนที่ทันสมัย ในอันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ

3.83 และด้านการกระตุ้นให้นิสิตได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประกอบการเรียนและนำเสนองาน ในอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.75

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ระดับและอันดับของนิสิตความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล (N = 484)

หัวข้อ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความคาดหวัง	อันดับ
การชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ	3.98	0.63	มาก	2
การใช้วิธีการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดในรายวิชาที่เรียน	3.96	0.58	มาก	4
การใช้การประเมินผลการเรียนแบบอิงเกณฑ์	3.95	0.67	มาก	5
การใช้การประเมินผลการเรียนแบบอิงกลุ่ม	3.69	0.85	มาก	8
การใช้วิธีการประเมินผลการเรียนหลายรูปแบบ เช่น การประเมินก่อนเรียน-หลังเรียน	3.63	0.79	มาก	10
การประเมินการเรียนโดยใช้ข้อสอบแบบอัตนัยเพื่อวัดการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน	4.01	0.77	มาก	1
การประเมินการเรียนโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัยเพื่อให้ครอบคลุมตามเนื้อหา	3.64	0.97	มาก	9
จำนวนข้อในข้อสอบที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนกับเวลาที่ใช้ในการสอบเหมาะสม	3.97	0.68	มาก	3
การแจ้งผลการประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบทุกชั้นตอน	3.87	0.71	มาก	6
นิสิตมีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์และออกแบบประเมินผลการเรียนร่วมกับผู้สอน	3.83	0.79	มาก	7
รวมเฉลี่ย	3.85	0.46	มาก	-

ตารางที่ 11 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามได้มีความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับ 3.85 จำแนกเป็นรายชื่อพบว่า การประเมินการเรียนโดยใช้ข้อสอบแบบอัตนัยเพื่อวัดการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนอยู่ในอันดับที่ 1 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4.01 ด้านการชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ ใน

อันดับที่ 2 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.98 และด้านจำนวนข้อในข้อสอบที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนกับเวลาที่ใช้ในการสอบเหมาะสม ในอันดับ 3 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.97

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐานข้อที่ 1 นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่มีเพศต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบความแตกต่างของนิสิตเพศชาย เพศหญิงที่มีต่อความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	เพศชาย (n=144)		เพศหญิง (n=340)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านคุณลักษณะของอาจารย์					
มากที่สุด	75	52.1	158	46.5	1.42
มาก	61	42.4	164	48.2	
ปานกลาง	8	5.6	18	5.3	
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					
มากที่สุด	39	27.1	101	29.7	3.52
มาก	99	68.8	212	62.4	
ปานกลาง	6	4.2	24	7.1	
น้อย	-	-	3	0.9	
ด้านสื่อประกอบการสอน					
มากที่สุด	28	19.4	68	20.0	1.60
มาก	82	56.9	197	57.9	
ปานกลาง	30	20.8	71	20.9	
น้อย	4	2.8	4	1.2	
ด้านการวัดและการประเมินผล					
มากที่สุด	23	16.0	65	19.1	3.78
มาก	102	70.8	211	62.1	
ปานกลาง	18	12.5	62	18.2	
น้อย	1	0.7	2	0.6	

จากตารางที่ 12 จะเห็นได้ว่าเพศชายและเพศหญิงจะมีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาดังนี้

ข้อ 1 อธิบายได้ถึงคุณลักษณะของอาจารย์ ปรากฏว่า เพศชาย (ร้อยละ 52.1) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด เพศหญิง (ร้อยละ 48.2) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 2 อธิบายได้ถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง (ร้อยละ 68.8, 62.4) มีความคาดหวังว่ากิจกรรมการเรียนการสอนจะเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 3 อธิบายได้ถึงสื่อประกอบการสอน ปรากฏว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง (ร้อยละ 56.9, 57.9) มีความคาดหวังว่าสื่อประกอบการสอนเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 4 อธิบายได้ถึงการประเมินผล ปรากฏว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง (ร้อยละ 70.8, 62.1) มีความคาดหวังว่าจะมีการประเมินผลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

สมมุติฐานข้อที่ 2 | นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาอยู่ในระดับชั้นปีต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบความแตกต่างในระดับชั้นปีกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	ชั้นปี 1 (n=142)		ชั้นปี 2 (n=135)		ชั้นปี 3 (n=125)		ชั้นปี 4 (n=82)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านคุณลักษณะของอาจารย์									
มากที่สุด	67	47.2	64	47.4	58	46.4	44	53.7	
มาก	68	47.9	63	46.7	57	45.6	37	45.1	
ปานกลาง	7	4.9	8	5.9	10	8.0	1	1.2	5.12

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบความแตกต่างในระดับชั้นปีกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา (ต่อ)

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	ชั้นปี 1 (n=142)		ชั้นปี 2 (n=135)		ชั้นปี 3 (n=125)		ชั้นปี 4 (n=82)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน									
มากที่สุด	39	27.5	41	30.4	30	24.0	30	36.6	
มาก	98	69.0	82	60.7	84	67.2	47	57.3	
ปานกลาง	4	2.8	12	8.9	9	7.2	5	6.1	
น้อย	1	0.7	-	-	2	1.6	-	-	12.15
ด้านสื่อประกอบการสอน									
มากที่สุด	29	20.4	23	17.0	27	21.6	17	20.7	
มาก	95	66.9	72	53.3	63	50.4	49	59.8	
ปานกลาง	14	9.9	38	28.1	33	26.4	16	19.5	
น้อย	4	2.8	2	1.5	2	1.6	-	-	20.66*
ด้านการวัดและการประเมินผล									
มากที่สุด	27	19.0	22	16.3	22	17.6	17	20.7	
มาก	91	64.1	91	67.4	80	64.0	51	62.2	
ปานกลาง	24	16.9	20	14.8	22	17.6	14	17.1	
น้อย	-	-	2	1.5	1	0.8	-	-	4.30

จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่านิสิตที่อยู่ในชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาดังนี้

ข้อ 1 อธิบายได้ถึงคุณลักษณะของอาจารย์ ปรากฏว่า นิสิตที่เรียนอยู่ในชั้นปีที่ 1 (ร้อยละ 47.9) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก และนิสิตที่เรียนอยู่ในชั้นปีที่ 2, 3, 4 (ร้อยละ 47.4, 46.4, 53.7) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่

เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 2 อธิบายได้ถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่า ทั้งชั้นปีที่ 1, 2, 3, 4 (ร้อยละ 69.0, 60.7, 67.2, 57.3) มีความคาดหวังว่ากิจกรรมการเรียนการสอนจะเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 3 อธิบายได้ถึงสื่อประกอบการสอน ปรากฏว่า ทั้งชั้นปีที่ 1, 2, 3, 4 (ร้อยละ 66.9, 53.3, 50.4, 56.8) มีความคาดหวังว่าสื่อประกอบการสอนเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อ 4 อธิบายได้ถึงการประเมินผล ปรากฏว่า ทั้งชั้นปีที่ 1, 2, 3, 4 (ร้อยละ 64.1, 67.4, 64.0, 62.2) มีความคาดหวังว่าจะมีการประเมินผลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

สมมุติฐานข้อที่ 3 นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาที่อยู่ในระบบการเรียนต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบความแตกต่างของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในระบบการเรียนที่ต่างกันจะมีต่อความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	ภาคปกติ (n=262)		ภาคพิเศษ (n=222)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านคุณลักษณะของอาจารย์					
มากที่สุด	138	52.7	95	42.8	
มาก	113	43.1	112	50.5	
ปานกลาง	11	4.2	15	6.8	5.28*
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					
มากที่สุด	96	36.6	44	19.8	
มาก	149	56.9	162	73.0	
ปานกลาง	14	5.3	16	7.2	
น้อย	3	1.1	-	-	19.82*

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบความแตกต่างของนิสิตที่ศึกษาอยู่ในระบบการเรียนที่ต่างกันจะมีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา (ต่อ)

ความคาดหวังต่อการจัดการ เรียนการสอน	ภาคปกติ (n=262)		ภาคพิเศษ (n=222)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านสื่อประกอบการสอน					
มากที่สุด	60	22.9	36	16.2	
มาก	143	54.6	136	61.3	
ปานกลาง	55	21.0	46	20.7	
น้อย	4	1.5	4	1.8	3.69
ด้านการวัดและการประเมินผล					
มากที่สุด	51	19.5	37	16.7	
มาก	174	66.4	139	62.6	
ปานกลาง	37	14.1	43	19.4	
น้อย	-	-	3	1.4	6.32

จากตารางที่ 14 จะเห็นได้ว่านิสิตที่ศึกษาอยู่ในระบบการเรียนที่ต่างกันจะมีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาดังนี้

ข้อ 1 อธิบายได้ถึงคุณลักษณะของอาจารย์ ปรากฏว่า นิสิตที่ศึกษาอยู่ในภาคปกติ (ร้อยละ 52.7) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุดและภาคพิเศษ (ร้อยละ 50.5) มีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่มผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อ 2 อธิบายได้ถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่า ทั้งนิสิตที่ศึกษาอยู่ในภาคปกติและภาคพิเศษ (ร้อยละ 56.9, 73.0) มีความคาดหวังว่ากิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่มผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อ 3 อธิบายได้ถึงสื่อประกอบการสอน ปรากฏว่า ทั้งนิสิตที่ศึกษาอยู่ในภาคปกติและภาคพิเศษ (ร้อยละ 54.6, 61.3) มีความคาดหวังว่าสื่อประกอบการสอน มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 4 อธิบายได้ถึงการประเมินผล ปรากฏว่า ทั้งนิสิตที่ศึกษาอยู่ในภาคปกติและภาคพิเศษ (ร้อยละ 66.4, 62.6) มีความคาดหวังว่าการประเมินผลมีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 2 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

สมมุติฐานข้อที่ 4 นิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญามีเกรดเฉลี่ยต่างกัน มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่างกัน

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบความแตกต่างเกรดเฉลี่ยของนิสิตกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	2.01-2.50 (n=11)		2.51-3.00 (n=99)		3.01-3.50 (n=200)		3.51-4.00 (n=174)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ด้านคุณลักษณะของ									
อาจารย์									
มากที่สุด	4	36.4	47	47.5	90	45.0	92	52.9	
มาก	7	63.6	42	42.4	97	48.5	79	45.4	
ปานกลาง	-	-	10	10.1	13	6.5	3	1.7	12.30*
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน									
มากที่สุด	2	18.2	27	27.3	59	29.5	52	29.9	
มาก	9	81.8	64	64.6	125	62.5	113	64.9	
ปานกลาง	-	-	7	7.1	15	7.5	8	4.6	
น้อย	-	-	1	1.0	1	0.5	1	0.6	3.68
ด้านสื่อประกอบการสอน									
มากที่สุด	4	36.4	23	23.2	37	18.5	32	18.4	
มาก	6	54.5	49	49.5	123	61.5	101	58.0	
ปานกลาง	1	9.1	24	24.2	35	17.5	41	23.6	
น้อย	-	-	3	3.0	5	2.5	-	-	12.16

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบความแตกต่างเกรดเฉลี่ยของนิสิตกับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาฯ ศาสนาและปรัชญา (ต่อ)

ความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอน	2.01-2.50 (n=11)		2.51-3.00 (n=99)		3.01-3.50 (n=200)		3.51-4.00 (n=174)		Chi-square
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
		ละ		ละ		ละ		ละ	
ด้านการวัดและการประเมินผล									
มากที่สุด	1	9.1	21	21.2	41	20.5	25	14.4	
มาก	9	81.8	60	60.6	122	61.0	122	70.1	
ปานกลาง	1	9.1	17	17.2	35	17.5	27	15.5	
น้อย	-	-	1	1.0	2	1.0	-	-	7.42

จากตารางที่ 13 จะเห็นได้ว่านิสิตที่มีเกรดเฉลี่ยที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาฯ ศาสนาและปรัชญาดังนี้

ข้อ 1 อธิบายได้ถึงคุณลักษณะของอาจารย์ ปรากฏว่า นิสิตที่มีเกรดเฉลี่ย 2.00-2.50, 3.01-3.50, (ร้อยละ 63.6, 48.5) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก และนิสิตที่มีเกรดเฉลี่ย 2.51-3.00, 3.51-4.00, (ร้อยละ 63.6, 48.5) มีความคาดหวังว่าอาจารย์จะมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อ 2 อธิบายได้ถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ปรากฏว่า นิสิตที่มีเกรดเฉลี่ย 2.00-2.50, 2.51-3.00, 3.01-3.50, 3.51-4.00 (ร้อยละ 81.8, 64.6, 62.5, 64.9) มีความคาดหวังว่ากิจกรรมการเรียนการสอนจะเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

ข้อ 3 อธิบายได้ถึงสื่อประกอบการสอน ปรากฏว่า นิสิตที่มีเกรดเฉลี่ย 2.00-2.50, 2.51-3.00, 3.01-3.50, 3.51-4.00 (ร้อยละ 81.8, 60.6, 61.5, 58.0) มีความคาดหวังว่าสื่อประกอบการสอนเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ข้อ 4 อธิบายได้ถึงผลการประเมินผล ปรากฏว่า นิสิตที่มีเกรดเฉลี่ย 2.00-2.50, 2.51-3.00, 3.01-3.50, 3.51-4.00 (ร้อยละ 18.8, 18.8, 61.0, 70.1) มีความคาดหวังว่าจะมีการประเมินผลที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนมาก เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างความคาดหวังของทั้ง 4 กลุ่ม ผลปรากฏว่าไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา

สรุปผลการศึกษา

ในการศึกษาทำการศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อศึกษาระดับความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาและ เปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพากับตัวแปรด้านเพศ ชั้นปีที่ศึกษา ระบบการเรียน และเกรดเฉลี่ย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจความคาดหวังของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 484 คน สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.94$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า คุณลักษณะของอาจารย์อยู่ในอันดับแรก ($\bar{x} = 4.17$) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในอันดับต่อมา ($\bar{x} = 4.17$) และด้านการวัดและการประเมินผลอยู่ในอันดับสุดท้าย ($\bar{x} = 3.85$)
2. การเปรียบเทียบความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ปัจจัยที่มีต่อความคาดหวังของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ชั้นปีที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังในด้านสื่อประกอบการสอนที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ระบบการเรียนที่แตกต่างกันจะทำให้นิสิตมีความคาดหวังกับคุณลักษณะของอาจารย์และกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกัน และนิสิตที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกันจะมีความคาดหวังกับคุณลักษณะของอาจารย์แตกต่างกัน

อภิปรายผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาเรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ดังนี้

การศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน ได้สะท้อนให้เห็นในแนวคิดความคาดหวังของ ซูบิน (Subin) ว่าเป็นลักษณะของความคาดหวังนั้น เปรียบเทียบเหมือนกับการเล่นละครหรือเวทีการแสดงขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบสำคัญคือ ผู้แสดง ผู้ชม และบทบาทของผู้แสดง ได้แก่ ความคาดหวังจากบท หมายถึงภาวะความเป็นจริงต่าง ๆ ทางสังคมหรือบริบท จะสามารถเปรียบเทียบได้เช่นเดียวกับละคร ซึ่งประกอบด้วย ตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมมากมาย โดยมีบรรทัดฐานเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลควรมีพฤติกรรมเช่นใดในสังคม กิจกรรม หรือการกระทำต่าง ๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่แตกต่างกัน

ความคาดหวังจากผู้ร่วมการแสดงหรืออีกนัยหนึ่งได้แก่นิสิต นักศึกษา ที่หมายความว่า การที่สังคมมีบรรทัดฐานซึ่งเปรียบเทียบกับบทของละครที่จะทำหน้าที่กำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคม บุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาทซึ่งกันและกันเพื่อที่บุคคลจะได้คาดหวังพฤติกรรมอื่นในสังคมที่แสดงออกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องได้ตามความคาดหวังของสังคมและบุคคลอื่น และความคาดหวังจากตัวผู้เรียน ในสังคมที่อยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวมบทบาทของบุคคลอื่นที่เป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เป็นความคาดหวังร่วมกัน ดังนั้นความแตกต่างของชั้นปีการศึกษา ระบบการศึกษาของนิสิตระหว่างภาคปกติและภาคพิเศษและเกรดเฉลี่ย ได้กลายเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้นิสิตมีความคาดหวังกับระบบการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน

เมื่ออภิปรายผลร่วมกับทฤษฎีในกลุ่มของปัญญานิยม ที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่ใช้ปัญญาหรือความคิดในการตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่จะสนองความต้องการของตนเอง โดยมีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดขึ้น โดยผลรวมของแรงผลักดันภายในของเขาเองและแรงผลักดันจากสิ่งแวดล้อม มนุษย์แต่ละคนมีความต้องการ ความปรารถนาและเป้าหมายที่แตกต่างกัน และบุคคลตัดสินใจที่จะทำพฤติกรรมโดยเลือกจากพฤติกรรมหลายอย่าง สิ่งที่เป็นข้อมูลให้เลือก ได้แก่ ความคาดหวังในค่าของผลลัพธ์ที่จะได้ภายหลังจากการแสดงพฤติกรรมนั้นไปแล้ว ความคาดหวัง (Expectation theory) เป็นความเชื่อหรือความคิดอย่างมีเหตุผล ในแนวทางที่เป็นไปได้หรือเป็นความหวังที่คาดการณ์ว่าต้องการจะได้ในอนาคตของบุคคล ความคาดหวังจึงเป็นสภาวะทางจิตที่บุคคลคาดคะเนล่วงหน้าแต่บางสิ่งบางอย่างว่าควรจะมี ควรจะเป็นหรือควรเกิดขึ้นตามความเหมาะสม

ผลจากการศึกษาที่ได้สะท้อนว่านิสิตที่มีความแตกต่างกันในด้านชั้นปี ระบบการเรียน(บริบท) เกรดเฉลี่ย จะมีความคาดหวังที่แตกต่างกัน

เมื่ออภิปรายผลร่วมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิลาสินี ป้องศรี และสุภาวีวรรณ ขอบสงวน (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความคาดหวังและการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ตามทัศนะของนักศึกษาสาขาการศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547 พบว่า นักศึกษาสาขาการศึกษา มีความคาดหวังต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ทั้งภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ด้านการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ทั้งภาพรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก การเปรียบเทียบความคาดหวังและการปฏิบัติจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ สอดคล้องกันได้แก่นิสิตมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะคุณลักษณะของอาจารย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา สามารถนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงและการจัดการระบบการศึกษาดังนี้

1. จากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่า ด้านสื่อประกอบการสอนมีน้อย ดังนั้นควรสนับสนุน ส่งเสริมคณาจารย์ให้ผลิตความรู้ทางด้านวิชาการได้แก่ งานวิจัย เอกสารหนังสือ ตำรา ตลอดจนอุปกรณ์เทคโนโลยี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้ของทั้งนิสิตและอาจารย์
2. จากผลการศึกษาที่ได้อธิบายว่าระบบการประเมินผลทั้งระบบนั้น ควรให้นิสิตเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่กระบวนการออกแบบและร่วมประเมินผลกับผู้สอนด้วย และที่สำคัญควรมีการประเมินวัดความรู้ก่อนเรียน (pre-test) และการประเมินภายหลังจากการได้รับการเรียนรู้ (post-test)

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยเรื่อง ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยได้เห็นช่องทางที่จะต่อยอดจากการศึกษาเรื่องดังกล่าวนี้ได้แก่ การประเมินผลภายหลังจากนิสิตได้รับการศึกษาตลอดหลักสูตร ที่ออกไปใช้ชีวิตประจำวันประยุกต์กับการทำงานในองค์กร โดยเป็นการประเมินว่าหลักสูตรได้ตอบสนองความต้องการแก่ตัวนิสิต หน่วยงาน องค์กรอย่างไรบ้าง

บรรณานุกรม

- กมล เวียสุวรรณ และคณะ. (2540). แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและแนวทางในการจัดตั้งศูนย์วิทยบริการด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา สำหรับสายงานด้านมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กิดานันท์ มะลิทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- ไกรนุช ศิริพูล. (2531). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ: นิยมวิทยา.
- จินตนา ไบกาชุยี. (2540). การเขียนสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เฉลียว บุรีภักดิ์. (2520). รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะของครูที่ดี. กรุงเทพฯ: หน่วยงานนิเทศกรรมการฝึกหัดครู.
- ชม. ภูมิภาค. (2526). เทคโนโลยีทางการสอนและการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). ระบบสื่อการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี แย้มกสิกร. (2526). เอกสารประกอบการสอนใช้เทคโนโลยีทางการสอนในห้องเรียน. สงขลา: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- เชียรศรี วิวิธสิริ. (2535). การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษานอกโรงเรียน เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ: หจก.เอ็กเพรส มีเดีย.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533). หลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- เตือนใจ บัวประเสริฐ. (2545). ความคาดหวังของผู้ปกครองเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอาชีวศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตศึกษา, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ธนู แสงศักดิ์. (2505). ลักษณะของครูที่ดี. กรุงเทพฯ: ณิชโชติการพิมพ์.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2542). ความเป็นครู. กรุงเทพฯ: ก. พลพิมพ์จำกัด.
- ประภัสสร ปานศรี. (2536). การศึกษาความคาดหวังของผู้บริหารและครูต่อคุณลักษณะครูแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว, กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- เปรี๊อง กุมุท. (2519). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ผกา สัตยธรรม. (2550). *คุณธรรมของครู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ธรรมานุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 57. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ เจริญพันธ์วงศ์. (2530). *ความหมายของศัพท์ทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มณฑิกา สุจริตกุล. (2540). *ความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษาในเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รักชนก โสภานพิศ. (2542). *การมีส่วนร่วมและความคาดหวังของผู้ปกครองต่อการจัดการ อาชีวศึกษาของโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนในจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. (2531). *สื่อการสอนเทคโนโลยีทางการศึกษาและการสอนร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- วาสนา ขาวหา. (2522). *เทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสยามการพิมพ์.
- วิภาดา คุปตานนท์. (2534). *การศึกษาเปรียบเทียบบทบาทที่คาดหวังกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของอาจารย์ ตามการรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*. ผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- วิลาสินี ป้องศรีและสุลาพรรณ ขอบสงวน. (2548). *การศึกษาความคาดหวังและการปฏิบัติงานจริงต่อการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ ตามทัศนะของนักศึกษาสาขาการศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ปีการศึกษา 2547*. คุรุศาสตร์บัณฑิต, โปรแกรมวิชา วัตถุประสงค์ศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วิไล ตังทัตสวัสดิ์. (2536). *สภาพแวดล้อมของวิทยาลัยพยาบาลตำรวจในทัศนะของอาจารย์และนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิศิษฐ์ อิศระดำรง. (2549). *การศึกษาสภาพและความคาดหวังการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดอุดรธานี*. ปริญญา คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

- วีระ ไทยพานิช. (2528). *โสตทัศนเบื้องต้น*. ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศศิวิมล มีอำพล และภาคภูมิ วณิชธนานนท์. (2552). *ระดับความคาดหวังและความพึงพอใจของมหาบัณฑิตที่มีต่อหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโททางการบัญชี*. โครงการวิจัยสาขาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์. คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2529). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: เจริญรัตน์การพิมพ์.
- สมบูรณ์ สงวนญาตี. (2534). *เทคโนโลยีทางการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาพัฒนาตำราและเอกสารทางวิชาการ, หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู.
- สมลักษณ์ เพชรช่วย. (2540). *ความคาดหวังในการเรียนการศึกษาสายสามัญ วิธีเรียนทางไกลของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์, วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริวรรณ อัครกุล. (2541). *ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถในการทำงานที่กำหนดของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุชา จันทร์เอม และ สุรางค์ จันทร์เอม. (2529). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แพร่วิทยา.
- สุชา จันทร์เอม. (2539). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- สุโชติ ดาวสุโข และ สาโรจน์ แผงยัง. (2535). *คู่มือการสอน*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการผลิตตำราและสื่อการสอน. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนีย์ ธีรดากร. (2539). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด.
- สุรินทร์ สรสิริ. (2515). *ประวัติการศึกษาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุรีย์ กาญจนวงศ์. (2541). *จิตวิทยาเชิงจิตวิทยาเพื่อการบริหาร : ความคิดพื้นฐานและความต้องการพื้นฐานของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โกลบอล คอมพลีเทินซ์ โพรเจค.
- อริยา คูหา. (2546). *แรงจูงใจและอารมณ์*. ปัตตานี: ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อานนท์ ผกากรอง. (2529). *การศึกษาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพิจิตร*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญา
ต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา
มหาวิทยาลัยบูรพา

*****

คำอธิบาย

แบบสอบถามนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการศึกษาความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอนของภาควิชาศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยบูรพา โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ความคาดหวัง ประกอบด้วยความคาดหวัง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อประกอบการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอให้นิสิตตอบคำถามตามความเป็นจริง ในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ไม่มีผลต่อการเรียน

ของนิสิต

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1. เพศ

( ) ชาย   ( ) หญิง

2. ชั้นปีที่ศึกษา

( ) ปีที่ 1   ( ) ปีที่ 2   ( ) ปีที่ 3   ( ) ปีที่ 4

3. ระบบการเรียน

( ) ภาคนอกติ   ( ) ภาคพิเศษ

4. เกรดเฉลี่ย..... (ปีการศึกษาปัจจุบัน)

5. รายวิชาที่เคยเรียนผ่านมา (รายวิชาของภาควิชาฯ)

รายวิชาที่เข้าใจเนื้อหา คือวิชา.....

รายวิชาที่ไม่ค่อยเข้าใจเนื้อหา คือวิชา.....

ตอนที่ 2 ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / ลงช่องทางขวามือที่ตรงกับความคาดหวังของนิสิตมากที่สุด

เพียงข้อเดียว

ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและ ปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านคุณลักษณะของอาจารย์					
1. มีความสามารถในการอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจน					
2. มีความสามารถในการเลือกใช้เครื่องมือ, เทคโนโลยีเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา					
3. มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอน					
4. มีความรับผิดชอบในการสอนเนื้อหาวิชาอย่าง ครบถ้วน					
5. เข้า-เลิกสอนตรงเวลา					
6. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนิสิต					
7. ยอมรับฟังความคิดเห็นของนิสิต					
8. ให้คำแนะนำ/ความช่วยเหลือแก่นิสิตที่มีปัญหา ในการเรียน					
9. มีการผ่อนปรน/ยืดหยุ่น กฎระเบียบตามความ เหมาะสม					
10. มีบุคลิกลักษณะ (การแต่งกาย, กิริยาท่าทาง, น้ำเสียง) ที่กระตุ้นบรรยากาศในการเรียน					
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน					
1. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายใน/ ภายนอกห้องเรียนอย่างเหมาะสม					
2. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับ การช่วยเหลือ/การให้บริการแก่ชุมชน					
3. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ ผู้เรียนสนใจในบทเรียน					
4. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้อง กับเนื้อหาวิชา					
5. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียน ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					

ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและ ปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ความเป็นผู้นำของผู้เรียนและให้ความรับผิดชอบ					
7. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าศึกษาด้วยตนเอง					
8. มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น					
9. มีเอกสารประกอบการสอนที่เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา					
10. เตรียมการสอนและจัดการสอนเหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ					
11. กระตุ้นให้นิสิตรู้จักวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และ อภิปรายอย่างมีเหตุผล					
12. มีการตั้งประเด็นปัญหาเพื่อให้นิสิตร่วมกัน อภิปราย					
ด้านสื่อประกอบการสอน					
1. มีการจัดใส่ชุดที่อุปกรณ์ที่เหมาะสมและพร้อมใน การใช้งาน					
2. มีความทันสมัยของอุปกรณ์ในการเรียนการสอน					
3. มีความทันสมัยของเนื้อหาในหนังสือที่ใช้ในการ เรียนการสอน					
4. มีจำนวนอุปกรณ์การเรียนการสอนต่อจำนวน ผู้เรียนอย่างเพียงพอ					
5. มีการใช้สื่อเหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา					
6. มีสื่อโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอน ที่ทันสมัย					
7. มีการกระตุ้นให้นิสิตได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มา ประกอบการเรียนและนำเสนองาน					
การวัดและประเมินผล					
1. มีการชี้แจงเกณฑ์การประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียน ทราบ					
2. มีการใช้วิธีการประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ที่กำหนดในรายวิชาที่เรียน					

ความคาดหวังของนิสิตภาควิชาศาสนาและ ปรัชญาต่อการจัดการเรียนการสอน	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3. มีการใช้การประเมินผลการเรียนแบบอิงเกณฑ์					
4. มีการใช้การประเมินผลการเรียนแบบอิงกลุ่ม					
5. มีการใช้วิธีการประเมินผลการเรียนหลายรูปแบบ เช่น การประเมินก่อนเรียน-หลังเรียน					
6. มีการประเมินการเรียนโดยใช้ข้อสอบแบบอัตนัย เพื่อวัดการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน					
7. มีการประเมินการเรียนโดยใช้ข้อสอบแบบปรนัย เพื่อให้ครอบคลุมตามเนื้อหา					
8. จำนวนข้อในข้อสอบที่ใช้ในการประเมินผลการเรียน กับเวลาที่ใช้ในการสอบเหมาะสม					
9. มีการแจ้งผลการประเมินผลการเรียนให้ผู้เรียน ทราบทุกขั้นตอน					
10. นิสิตมีส่วนร่วมกำหนดเกณฑ์และออกแบบ ประเมินผลการเรียนร่วมกับผู้สอน					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อภาควิชาฯ